

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ผลของการใช้กิจกรรมการเล่านิทานสองภาษาที่มีต่อความสามารถในการใช้ภาษาไทยของเด็ก วิทยาลัยอนุบาลที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาที่หนึ่ง แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับนิทานสำหรับเด็ก
 - 1.1 ความหมายและความสำคัญของนิทานสำหรับเด็ก
 - 1.2 ประเภทของนิทานและหลักการเลือกนิทานสำหรับเด็ก
 - 1.3 หลักการและเทคนิควิธีในการเล่านิทานสำหรับเด็ก
 - 1.4 นิทานสองภาษา
 - 1.4.1 แนวคิดและหลักการของนิทานสองภาษา
 - 1.4.2 การเล่านิทานสองภาษาสำหรับเด็ก
2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับภาษาสำหรับเด็ก
 - 2.1 พัฒนาการทางภาษาของเด็กวัยอนุบาล
 - 2.2 การเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางภาษา
 - 2.3 การวัดความสามารถทางภาษา
 - 2.4 การพัฒนาความสามารถทางภาษา
 - 2.4.1 องค์ประกอบของการพัฒนาภาษา
 - 2.4.2 ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาภาษา
3. แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความรู้เกี่ยวกับภาษาของเด็กสองภาษา
 - 3.1 ภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง
 - 3.1.1 การเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง
 - 3.1.2 ความแตกต่างที่สัมพันธ์กันของภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง
 - 3.2 เด็กสองภาษา
 - 3.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กที่ใช้สองภาษา
 - 3.2.2 เด็กสองภาษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ชุมชนไทยมุสลิม)
 - 3.2.3 ความแตกต่างระหว่างภาษาไทยกับภาษามลายู
 - 3.2.4 การสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองที่พัฒนาขึ้นมาใช้ในภาคใต้

1. แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับนิทานสำหรับเด็ก

นิทานและเรื่องเล่า เป็นสิ่งที่เด็กทุกวัยชอบฟัง โดยเฉพาะกับเด็กเล็กซึ่งอยู่ในวัยอนุบาล เนื่องจากการฟังนิทานสำหรับเด็กนั้น มีความหมาย ถึงการได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการฟัง การได้รับความรักความอบอุ่นจากผู้เล่า และการได้รับความสุขจากการสร้างจินตนาการภายในใจของแต่ละคนไปกับเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเด็กจะฟังอย่างตั้งใจ

การฟังนิทานสำหรับเด็กนอกจากช่วยให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้คิด สอนใจแล้ว การฟังนิทานยังช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการพัฒนาทางด้านภาษาทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เกิดการพัฒนาทางด้านสังคมในการสร้างสัมพันธภาพที่ีระหว่างผู้ฟังกับผู้เล่าไม่ว่าจะเป็นแม่กับลูก หรือครูกับศิษย์ ตลอดจนช่วยส่งเสริมพัฒนาการในด้านอื่นๆ ได้อีกด้วย (สันหัตถ์ อรุณธารี, 2541)

เด็กในวัยอนุบาลเป็นวัยที่เต็มไปด้วยพลังของการค้นหา มีความฝัน มีจินตนาการ และมี จิตวิญญาณอันบริสุทธิ์ในอันที่เติบโตเป็นคนดี บนเส้นทางการเติบโตของเด็กทั้งในทางร่างกายและ จิตวิญญาณแล้ว เด็กทุกคนล้วนได้รับการหล่อหลอมจากนิทานมาตั้งแต่เล็ก นิทานจึงเป็นพลังอัน ยิ่งใหญ่ในการสร้างความดีของเด็ก และเป็นภาพจริงของความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของทุก ๆ สิ่งในโลก เพราะในโลกของนิทาน ทุกสิ่งมีชีวิตจิตใจและพูดกันได้ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์น้อยใหญ่ ต้นไม้ ก้อนหิน พื้นดิน หรือ สายลม ล้วนแล้วแต่มีคุณค่าในตัวของตัวเองเสมอ

1.1 ความหมายและความสำคัญของนิทานสำหรับเด็ก

นิทานและเรื่องเล่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีต ซึ่งมีผู้ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นิทาน เป็นเรื่องราวที่เล่าสืบเนื่องต่อกันมาเป็นทอด ๆ จนกระทั่งปัจจุบัน อาจเป็นเรื่องที่อิงความจริงหรือมีการเล่าเสริมต่อให้สนุกสนาน ตื่นเต้น ลึกซึ้ง หรือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาจาก จินตนาการของผู้เล่าเอง (วลัย ขวลิขิต, 2525 : 22-26)

นิทาน เป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นเพื่อความสนุกสนาน ซึ่งเนื้อเรื่องในนิทานเป็นเรื่องเหลือเชื่อ หรือเป็นเรื่องที่แสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และอาจสอดแทรกคติเตือนใจหรือแนวปฏิบัติในการ ดำเนินชีวิตด้วย (รัชณี ศรีไพรวรรณ, 2516: 37-41)

นิทาน คือ เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาที่มีได้เจาะจงแสดงประวัติความเป็นมาของเรื่อง จุดใหญ่ก็เพื่อความสนุกสนาน ความพอใจทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง และมุ่งที่สนองความต้องการทาง ด้านจิตใจของผู้ฟัง ในบางครั้งก็สอดแทรกคติสอนใจเอาไว้ด้วย (ภิญญาพร นิตยะประภา, 2534 : 32 และ ฉัฐมา อักษรรัฐ, 2521)

นิทาน เป็นเรื่องที่ยืนยันถึงความเป็นมาของมนุษย์ สัตว์ และสิ่งของ เป็นประสบการณ์ของชีวิต เป็นการตอบข้อสงสัย เป็นเครื่องกระตุ้นให้มนุษย์พัฒนาไปสู่ทิศทางที่พึงปรารถนา เป็นการระบายความรู้สึกนึกคิดความเศร้าโศกเสียใจ ดีใจ เพื่อฝัน เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสัตว์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (สมบุญ ณ คิ่งฆมานนท์, 2522 : 31-38)

จากความหมายของนิทานดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า นิทานเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบทอดต่อกันมา หรือมีผู้แต่งขึ้นใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายในการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ เป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการจินตนาการ อาจมีการสอดแทรกคติสอนใจหรือแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันที่ดีงามสำหรับเด็ก

การเล่านิทานเป็นกิจกรรมสำคัญของครูอนุบาลที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดความรู้ ทัศนคติ และแนวคิดไปสู่เด็ก เพื่อการตอบสนองความต้องการภายในใจของเด็ก การเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

นอกจากนี้ในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การเล่านิทานยังเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการทางภาษาที่ดีให้แก่เด็ก เพราะช่วยให้เด็กมีโอกาสฝึกทักษะ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ในด้านพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม นิทานช่วยให้เด็กได้แสดงออกในการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างเด็กด้วยกัน หรือระหว่างครูกับเด็ก ส่วนในด้านของการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาและร่างกายนั้น การเล่านิทานยังช่วยในการฝึกคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และหากว่าเด็กได้มีโอกาสเป็น ผู้เล่า ผู้อ่าน หรือผู้แสดงนิทานให้เพื่อนและครูชม การที่เด็กได้แสดงท่าทางเป็นตัวละครในนิทานประกอบการเล่า และแม้แต่การหยิบจับหนังสือหรือพลิกเปิดหน้าหนังสือเพื่ออ่านก็จะเป็นการบริหารกล้ามเนื้อช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงแก่นิ้วมือน้อยๆ ของเด็กได้อีกด้วย (สันหัตถ์พัฒน์ อรุณธารีย์, 2541)

การเล่านิทานให้เด็กฟังเป็นประจำสม่ำเสมอจึงเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีตามวัยของเด็กทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และภาษา รวมทั้งเป็นการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีให้กับผู้ร่วมกิจกรรมทั้งสองฝ่าย ให้มีความรู้สึกใกล้ชิด ผูกพันกัน และกันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

1.2 ประเภทของนิทานและหลักการเลือกนิทานสำหรับเด็ก

นิทานสำหรับเด็กในปัจจุบันมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน การแบ่งประเภทของนิทานจึงขึ้นอยู่กับว่าใช้หลักเกณฑ์ใดในการแบ่ง ซึ่งได้มีผู้แบ่งประเภทนิทานต่าง ๆ ไว้ดังนี้

เกริก ยุ้นพันธ์ (2538 : 20 - 22) กล่าวถึง การแบ่งประเภทของนิทานตามรูปแบบของนิทาน แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ 8 ประเภท คือ

1) เทพนิทานหรือเทพนิยาย หรือเรื่องราวปรัมปรา เป็นนิทานหรือนิยายที่เกินเลยความเป็นจริงของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอภินิหาร ตัวเอกหรือตัวละครเด่น ๆ จะมีอภินิหารหรือเวทมนต์ ฤทธิ์เดช ฉากหรือสถานที่ในเนื้อเรื่องมักเป็นสถานที่พิเศษหรือถูกกำหนดขึ้นมา เช่น สรวงสวรรค์หรือเมืองบาดาล มีพระเอกเป็นเจ้าชาย มีนางเอกเป็นเจ้าหญิง มีนางฟ้า มีเทวดา มียักษ์ เป็นต้น

2) นิทานประจำถิ่นหรือนิทานพื้นบ้าน มักเป็นนิทานที่ถูกเล่าขานตกทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตำนานพื้นบ้าน ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น ภูเขา ทะเล แม่น้ำ เรื่องราวของโบราณวัตถุที่มีเหตุแห่งที่มาของการสร้าง การเกิด เป็นต้น

3) นิทานคติสอนใจ เป็นนิทานที่เปรียบเคียงเชิงเปรียบเทียบกับชีวิต และความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ให้บังเกิดผลในการดำรงชีวิต และความเป็นอยู่ให้พึงพิถีพิถันละเอียดรอบคอบและไม่ประมาท ช่วยเหลือและเมตตาต่อผู้อื่น และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4) นิทานวีรบุรุษ เป็นนิทานที่กล่าวอ้างถึงบุคคลที่มีความสามารถ อดอาจ กล้าหาญ นิทานวีรบุรุษมักเป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดเรื่องจริงของบุคคลที่สำคัญๆ ไว้แต่ก็มักสร้างฉากหรือสถานการณ์นำตื่นเต้นหรือเกินความเป็นจริง เพื่อให้เรื่องราวสนุกสนาน และทำให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามว่าบุคคลผู้เป็นวีรบุรุษนั้นมีความสามารถและน่าสนใจจริง ๆ

5) นิทานอธิบายเหตุ เป็นนิทานที่เป็นเรื่องราวของเหตุที่ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด และอธิบายพร้อมตอบคำถามเรื่องราวนั้น ๆ ด้วย เช่น เรื่องกระต่ายในดวงจันทร์ ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม

6) เทพปกรณัม เป็นนิทานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อโดยเฉพาะ เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลที่มีอภินิหารเหนือความเป็นจริงลึกลับ ได้แก่ พระอินทร์ พระพรหม ทศกัณฐ์ เป็นต้น

7) นิทานที่มีสัตว์เป็นตัวเอก และเปรียบเทียบเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคม สอนจริยธรรมแฝงแง่คิดและแนวทางแก้ไขเป็นบางครั้ง หรือบางครั้งสอนแบบทางอ้อม ผู้อ่านหรือผู้ฟังจะต้องพิจารณาเอง มักเป็นเรื่องราวบันเทิงคดีสนุกสนาน

8) นิทานตลกขบขัน เป็นนิทานที่มีเรื่องราวเปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่แต่มีมุขที่ตลกขบขัน สนุกสนาน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสุข เนื้อเรื่องจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับไหวพริบ เรื่องราวแปลก ๆ เรื่องเหลือเชื่อ เรื่องเกินความจริง เป็นต้น

วรรณิ ศิริสุนทร (2539 : 13 -19) ได้แบ่งนิทานสำหรับเด็กออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) นิทานพื้นบ้าน (Folk tales) เป็นเรื่องที่เล่าสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานจนภายหลังมีการเขียนขึ้นตามเค้าเดิมบ้าง จดจำเรื่องราวมาเขียนขึ้นบ้าง ไม่ปรากฏว่าผู้แต่งดั้งเดิมเป็นใคร มักจะกล่าวอ้างว่าเป็นของเก่าแล้วเอามาเล่าใหม่ นิทานพื้นบ้านแบ่งเป็นชนิดใหญ่ ๆ ดังนี้

1.1) นิทานเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ (Talking – Beast tales) มีตัวละครเป็นสัตว์พูดจาโต้ตอบกัน บางครั้งสัตว์ก็พูดจาโต้ตอบกับคนด้วย เช่น เรื่องแม่ไก่สีแดง ปลาบู่ทอง เป็นต้น

1.2) นิทานไม่รู้จบ (Cumulative tales) เป็นนิทานเรื่องธรรมดาพื้น ๆ แต่เนื้อเรื่องมีการกระทำต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ และ ช้ ๆ กัน เช่น เรื่องตากับยาย ลูกไก่ตีนตุ้ม

1.3) นิทานตลกขบขัน (The Drolls หรือ Humorous tales) เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นทำนองไร้สาระหรือโง่เขลา และแปลกประหลาด ชวนให้เห็นเป็นเรื่องตลกขบขัน บางครั้งก็เป็นการใช้ปฏิภาณไหวพริบ เช่น เรื่องศรีธนญไชย

1.4) นิทานอธิบายเหตุ (Pourquoi stories หรือ Tales that tell why) ส่วนใหญ่นิทานพื้นบ้านชนิดนี้มีเนื้อเรื่องอธิบายหรือตอบคำถามของเด็ก ๆ ว่า ทำไม....? ส่วนใหญ่อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของสัตว์หรือขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในชาติต่าง ๆ บางครั้งก็เกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น เรื่องทำไมกระต่ายจึงหางสั้น ทำไมเสือจึงมีลาย น้ำทะเลทำไมจึงเค็ม

1.5) เทพนิยาย (Fairy tales) บางครั้งเรียกว่า นิทานเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา (Tales of magic) ลักษณะของนิทานชนิดนี้ที่เห็นเด่นชัด คือ เรื่องมักยาก ซับซ้อน ตัวละครมักมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สามารถบันดาลสิ่งที่ตั้งถามหรือสิ่งที่ชั่วร้ายได้ เป็นนิทานพื้นบ้านชนิดที่ครองใจเด็กมาเป็นเวลาช้านาน มักนิยมขึ้นต้นว่า ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว หรือ ในกาลครั้งหนึ่ง เช่น เรื่องสังข์ทอง พระรถเมรี เจ้าหญิงนิทรา

2) นิทานสอนคติธรรม (Fables) มีลักษณะเป็นนิทานสั้น ๆ ตัวละครมีทั้งคนและสัตว์ที่มีบทบาทเหมือนคน มีแกนเรื่องแกนเดียว มีโครงเรื่องง่ายและสั้น และต้องให้บทเรียนที่สอนใจเป็นข้อสรุปที่ชัดเจน นิทานคติธรรมของต่างประเทศที่รู้จักกันดี ได้แก่ นิทานอีสป (Aesop's Fables) ผู้เขียน คือ อีสป (Aesop) ซึ่งเข้าใจว่าเป็นทาสชาวกรีก มีชีวิตอยู่ระหว่าง 620 – 560 ปีก่อนคริสตกาล เนื่องจากเขาถูกจำกัดเสรีภาพในการพูดและการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง จึงพยายามหาทางออกด้วยการแสดงความคิดเห็นออกมาในรูปของนิทานสอนคติธรรม ตัวอย่างนิทานอีสป ได้แก่ หมาป่ากับลูกแกะ ราชสีห์กับหนู

นิทานสอนคติธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) นิทานเทียบสุภาษิต เป็นนิทานที่มักจะยกสุภาษิตเป็นโคลง 1 บท แล้วมีนิทานเปรียบเทียบได้กับโคลงนั้น

2.2) นิทานชาดก เป็นนิทานสอนคติธรรมของอินเดีย ซึ่งคำว่า ชาดก มาจากภาษามครุ แปลว่า เกิดแล้ว คือหมายถึง เรื่องราวของพระพุทธเจ้าและพระสาวกที่เกิดขึ้นมาแล้วในชาติก่อน ๆ และแต่ละชาติได้บำเพ็ญบารมี คือ ความดียิ่งขึ้นจนพระชาติสุดท้ายได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า

3) นิทานปกรณัม (Myth) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์และเรื่องราวในบรรพกาลเกี่ยวกับพื้นโลก ท้องฟ้า และพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์มีเทพเจ้าเป็นผู้ควบคุมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ซึ่งมีพลังอำนาจทางเวทมนต์คาถาและอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ได้แก่ เรื่อง The Heroes โดย Charies Kingsley และเรื่อง เทวดาพระเวท โดย อุดม รุ่งเรืองศรี

4) महाकाव्यและนิทานวีรบุรุษ (Epic and hero tales) เป็นนิทานที่มีลักษณะคล้ายกับเทพปกรณัม ต่างกันแต่ว่าตัวละครของนิทานประเภทนี้เป็นมนุษย์ไม่ใช่เทพเจ้า มีการกระทำที่กล้าหาญฟันฝ่าอุปสรรคและประสบผลสำเร็จในที่สุด ได้แก่ เรื่อง King Arthur and the Knights of the Round (กษัตริย์อาเธอร์และอัศวินโต๊ะกลม) Robin Hood (โรบินฮูด) Ramayana (รามเกียรติ์) และเรื่องของวีรบุรุษประจำท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น ท้าวแสนปม ไกรทอง เป็นต้น

5) หนังสือภาพที่เป็นเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่สำหรับเด็กที่มีตัวเอกเป็นสัตว์ (Animal stories) นิทานเก่าที่มีตัวละครเป็นสัตว์เราจะพบมากในบทกลอนกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้านและนิทานสอนคติธรรม แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีผู้แต่งนิทานสำหรับเด็กที่มีตัวละครเป็นสัตว์ โดยแบ่งเป็น 3 ชนิด ได้แก่ สัตว์ที่มีบทบาทการกระทำอย่างคน สัตว์ที่มีความเป็นอยู่สัตว์แต่พูดได้อย่างคน และสัตว์ที่มีความเป็นอยู่และความนึกคิดตามธรรมชาติของสัตว์ เรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่สำหรับเด็กเล็กที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ที่มีตัวละครเป็นสัตว์ มีทั้งที่แต่งเป็นเรื่อง ๆ ไป และแต่งออกมาเป็นหนังสือชุด ตัวเอกส่วนใหญ่มีบทบาทที่ค่อนข้างซุกซน แต่เด็ก ๆ ชอบมาก และส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นหนังสือภาพ เช่น The Ugly Duck (ลูกเป็ดขี้เหร่) เขียนโดย ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์สัน

และ วิลเลียม เวย์น (2525 : 68-69) ได้แบ่งประเภทของนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

- 1) เรื่องจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวเด็ก
- 2) เทพนิยายต่าง ๆ
- 3) ตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา
- 4) ปัญหาที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น ชาดก
- 5) นิทานที่แต่งเป็นโคลงกลอน
- 6) นิทานประเภทส่งเสริมจินตนาการ
- 7) นิทานที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กจะเรียนรู้

จากการแบ่งนิทานประเภทของนิทานดังกล่าวข้างต้น สรุปลักษณะสำคัญของนิทานออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. นิทานประเภทภาษิต เป็นนิทานที่ให้แง่คิดและคติเตือนใจต่าง ๆ
2. นิทานประเภทเทพนิยาย เป็นนิทานที่มีฝ่ายดีและฝ่ายชั่วร้าย การเอาชนะความชั่วด้วยการทำความดี
3. นิทานประเภทชาดก เป็นนิทานที่มีคติธรรมเกี่ยวกับศาสนา
4. นิทานพื้นบ้าน เป็นเรื่องเล่าของชาวบ้านตามถิ่นต่าง ๆ

ทั้งนี้เหตุของการแบ่งประเภทนิทานก็เพื่อเพิ่มความสะดวกในการจดจำ และการเลือกนิทานเพื่อนำไปใช้ได้ถูกต้องและเหมาะสมเป็นสำคัญ

หลักการและเทคนิควิธีในการเลือกนิทานสำหรับเด็ก

ความหลากหลายและจำนวนที่มากมายของนิทานในปัจจุบันที่มีทั้งนิทานประเภทที่เหมาะสม และไม่เหมาะสมกับเด็ก เพื่อให้ได้นิทานที่มีคุณค่าเหมาะสมสำหรับเด็ก จึงต้องมีการคัดเลือกนิทานก่อนจะนำไปใช้

การคัดเลือกนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กมีผู้ให้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้ดังนี้
จิววรรณ ถินาวงศ์ (2526 : 126) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

- 1) เป็นเรื่องง่าย แต่มีความสมบูรณ์ในตัว เน้นเหตุการณ์อย่างเดียวให้เด็กพอจะคาดคะเนเรื่องได้บ้าง อาจสอดแทรกเกร็ดที่ชวนให้เด็กสงสัยว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป ทำให้เรื่องตื่นเต้น
- 2) เป็นเรื่องที่เด็กมีความสนใจอาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตเด็ก ๆ และสัตว์ต่าง ๆ ก็ได้
- 3) ควรมีบทสนทนามาก ๆ เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถฟังเรื่องเป็นความเรียงได้ดี และภาษาที่ใช้ต้องสละสลวยเหมาะสมกับวัยของเด็ก
- 4) มีการกล่าวซ้ำคำ วลี หรือ ประโยค เพื่อเด็กจะจำได้ง่ายและรวดเร็ว
- 5) ควรเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก
- 6) เนื้อเรื่องถึงจุดสุดยอดง่ายและน่าฟังพอใจ เมื่อเล่าจบเด็กมีความสุข
- 7) ในเนื้อเรื่องควรมีตัวละครที่เด็กสามารถสมมุติเป็นตัวเองได้ และชื่อของตัวละครควรเป็นภาษาไทย เป็นชื่อง่าย ๆ ที่เด็กเข้าใจความหมายได้
- 8) เนื้อเรื่องควรสอดแทรกคติธรรม สอนตัวละครให้มีมารยาท ให้เป็นเด็กดี อบรมเด็กให้รู้จะทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

พรจันทร์ จันทวิมล (2529 :103 -105) ได้กล่าวถึง การเลือกนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

- 1) เป็นเรื่องง่าย ๆ แต่สมบูรณ์ เน้นเหตุการณ์อย่างเดียวให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องได้
- 2) มีการเดินเรื่องได้อย่างรวดเร็ว
- 3) ตัวละครมีลักษณะเด่นที่จำได้ง่าย
- 4) มีบทสนทนาบ่อย ๆ เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถฟังเรื่องที่เป็นความเรียงได้ดี
- 5) ใช้ภาษาง่าย ๆ ประโยคสั้น การกล่าวคำซ้ำหรือคำสัมผัสจะช่วยให้เด็กจดจำ

ได้ง่ายและรวดเร็ว

- 6) สร้างความรู้สึก ความพอใจให้กับผู้ฟัง
- 7) เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เช่น ครอบครัว สัตว์เลี้ยง หรือเรื่องที่เกิดจินตนาการตามได้
- 8) ความยาวไม่เกิน 15 นาที

และอารมณี สุวรรณपाल (2532 : 472 - 474) ได้ให้แนวคิดว่าการเลือกนิทานที่เหมาะสมกับเด็กต้องพิจารณาสิ่งที่สำคัญหลายประการคือ

1) เป็นเรื่องง่าย ๆ ดำเนินเรื่องดี มีจุดเด่นของเรื่องจุดเดียว เพื่อสะดวกที่จะทำให้เด็กจับประเด็นของเรื่องโดยไม่ยากนัก

- 2) มีบทสนทนาบ้าง
- 3) ใช้คำซ้ำ ๆ คำคล้องจอง และประโยคสั้น ๆ ที่เด็กจำได้ง่าย ๆ
- 4) ภาษาที่ใช้ควรเป็นภาษาที่ดึงดูดความสนใจเด็ก และใช้ภาษาที่ถูกต้อง
- 5) เหตุการณ์ของเรื่องควรเป็นเหตุการณ์ที่ใกล้ตัวเด็ก
- 6) จุดเด่นของเรื่องควรง่ายและเป็นที่น่าสนใจของเด็ก
- 7) ตัวละครเด่นควรมีเพียงตัวเดียว
- 8) ถ้ามีเรื่องของศาสนา วัฒนธรรม และเชื้อชาติ ควรเป็นเรื่องที่ใช้ภาพพจน์ที่ถูกต้อง

และเหมาะสมกับท้องถิ่น

นอกจากนี้วัยของเด็กเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการเลือกนิทาน ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้ วิไล เวียงวิระ (2525 : 71) กล่าวถึง ระดับอายุและเรื่องที่เด็กสนใจในแต่ละวัยไว้ดังนี้

วัย 2 ขวบ ชอบฟังเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเองหรือเรื่องเกี่ยวกับตัวเอง เป็นเรื่องชีวิตประจำวันสั้น ๆ ง่าย ๆ เช่น เรื่องเกี่ยวกับครอบครัว พ่อแม่ พี่ น้อง สัตว์เลี้ยงในบ้าน

วัย 3 - 4 ขวบ ยังชอบฟังเรื่องที่ใกล้ตัว หรือเรื่องในชีวิตจริง นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กในระดับนี้ควรจะต้องอิงความจริงอยู่บ้าง

วัย 4 - 5 ขวบ วัยนี้เป็นวัยที่เด็กอยากรู้อยากเห็น ต้องการที่จะรู้ว่าสิ่งนั้นมาจากไหน ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ ทำไมจึงไม่เป็นอย่างนั้นอย่างนั้น สิ่งนี้มีความเป็นมาอย่างไร เด็กวัยนี้เริ่มจะเข้าใจข้อแตกต่างระหว่างความจริงและเรื่องสมมุติ นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัยนี้ควรจะเป็นเรื่องสั้น ๆ เข้าใจง่าย มีตัวละครตัวเอกเพียงตัวเดียว และตัวละครร่วมอีก 2-3 ตัว เป็นเรื่องที่ส่งเสริมจินตนาการและอิงความจริงอยู่บ้าง

วัย 5- 6 ขวบ วัยนี้เด็กเริ่มสนใจโลกความจริง แยกอดีตปัจจุบันได้ รู้จักสิ่งแวดล้อมที่ห่างตัวมากขึ้น เริ่มเข้าใจว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างเช่นแต่ก่อน เนื้อหาของเรื่องที่เล่าควรเป็นสิ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาด้วย จะเป็นเรื่องจริงในปัจจุบันหรือเป็นเรื่องประเภทวีรบุรุษทั้งหลายก็ได้

เกริก ยूनพันธ์ (2538 : 58-60) กล่าวถึง นิทานที่เด็กสนใจแบ่งตามความต้องการและพัฒนาการของเด็กวัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

วัย 2- 4 ขวบ เด็กวัยนี้จะสนใจคำพูดที่มีถ้อยคำคล้องจอง ชอบซักถามเพราะความใคร่รู้ใคร่เห็น และชอบให้พี่เลี้ยงหรือพ่อแม่ร้องเพลงหรือท่องคำคล้องจองให้เขาฟังหรือส่วนใหญ่จะเป็นเพลงกล่อมเด็กและเขาก็จะนั่งฟังจนมั่นใจ และในที่สุดเขาจะร้องตามหรือเล่นกับตุ๊กตาของเขา เด็กจะจำคำลงท้ายของแต่ละประโยคของคำคล้องจองโดยออกเสียงตามหรือเปล่งเสียงร้องตามด้วยเป็นคำ ๆ นิทานเรื่องยายกะตา เด็กจะชอบมากและชอบเรื่องเล่าที่มีคำคล้องจองสัมพันธ์กัน เช่น ยายกับตา ปลุกถั่วปลุกงา.....เป็นต้น นิทานก่อนนอนก็มีความสำคัญมากสำหรับเด็กวัยนี้ นิทานที่ใช้เล่าจะเป็นเรื่องเดิมซ้ำแล้วซ้ำอีกของทุก ๆ คืน และคืนละหลาย ๆ ครั้งในเรื่องเดียวกัน โดยเนื้อหาจะต้องคงเดิมเพียงแต่เพิ่มรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เรื่องสนุกตามสถานการณ์ในแต่ละวันเท่านั้น

วัย 4- 6 ขวบ เด็กวัยนี้จะให้ความสนใจเกี่ยวกับตัวเองน้อยลง และหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของเขามากขึ้น แต่ความสนใจของเด็กในวัยนี้ยังเป็นระยะสั้น ๆ เท่านั้น คำกล่อมที่มีคำคล้องจอง เช่น เพลงกล่อมเด็ก เด็กยังชื่นชอบอยู่ คำทายที่ประลองปัญญาเด็กจะชอบมาก และนิทานที่เป็นคำประพันธ์สัมผัสคล้องจองเด็ก ๆ จะชอบมาด้วย เช่น หนุมี่กับหนูมา หนุมี่กับหนุมี่ตุ๊กตาหมา หนูมามีตุ๊กตาหมี เป็นต้น นอกจากนี้เด็กวัยนี้ยังชอบนิทานที่มีตัวเดินเรื่องหรือตัวเอกของเรื่องเป็นสัตว์พูดได้ เช่น หม่าป่าพูดคุยกับหนูน้อยหมวกแดง เป็นต้น

จากหลักเกณฑ์และแนวคิดในการคัดเลือกนิทานที่กล่าวมา จะเห็นว่าการคัดเลือกนิทานที่ดีสำหรับเด็กเป็นสิ่งสำคัญต้องเลือกให้เหมาะสม เด็กจึงจะได้รับคุณประโยชน์จากนิทานอย่างแท้จริง ในทางตรงกันข้าม หากนิทานที่นำไปใช้กับเด็กไม่ได้รับการคัดเลือก โอกาสที่เด็กจะได้รับสื่อทางภาษาที่ไม่เหมาะสมก็จะมีมากขึ้นด้วย ซึ่งไม่อาจคาดคะเนได้เลยว่า นิทานที่ไม่เหมาะสมนั้นจะสร้างผลในทางไม่ดีให้กับเด็กได้สักเพียงใด

1.3 หลักการและเทคนิควิธีในการเล่านิทานสำหรับเด็ก

เมื่อได้นิทานที่เหมาะสมจากการคัดเลือกตามหลักการแล้ว การนำนิทานไปใช้อย่างเหมาะสมในการถ่ายทอดสู่เด็กโดยการเล่าก็มีหลักการและเทคนิควิธีการในการเล่าแบบต่าง ๆ หลายวิธีการด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการนำนิทานไปใช้เป็นสำคัญ

หลักการและเทคนิควิธีการเล่านิทานมีผู้นำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

อวีวรรณ กินาวงศ์ (2533) ได้เสนอหลักการเล่านิทานที่น่าสนใจไว้ดังนี้

- 1) การวางจุดมุ่งหมายของการเล่านิทานไว้อย่างแน่นอน
- 2) ศึกษาภูมิหลังของเด็กก่อนลงมือเล่า
- 3) ผูกเค้าโครงเรื่องอย่างรัดกุม คือ
 - 3.1) เรื่องที่จะเล่ามีชื่อเรื่องเร้าใจ เนื้อหาน่าสนใจ
 - 3.2) มีสาระแนวคิดเหมาะกับเด็ก
 - 3.3) เป็นเรื่องสั้น ๆ ง่าย ๆ มีความสำคัญเพียงเรื่องเดียว
 - 3.4) มีลักษณะเหมาะสมกับวัยของผู้ฟัง
 - 3.5) มีข้อคิดเตือนใจ
- 4) ใช้ภาษาเล่าเรื่องโดยเฉพาะ ซึ่งมีความไพเราะแตกต่างกับภาษาพูดและภาษาเขียนแต่นำภาษาเร้าอารมณ์เป็นสำคัญ
 - 4.1) เป็นภาษาเร้าใจ
 - 4.2) เป็นภาษาง่าย
 - 4.3) เป็นภาษาไทยพื้น ๆ ไม่หยาบโลน
 - 4.4) เป็นภาษาที่คงไว้ซึ่งแบบแผนทางจริยธรรม
- 5) ใช้เทคนิคการเล่าเรื่องให้สนุกสนาน
 - 5.1) ขึ้นต้นเรื่องด้วยลีลาจูงใจ (motive style)
 - 5.2) ความยาวของเรื่องไม่เกินช่วงความสนใจของเด็ก
 - 5.3) ดำเนินเรื่องตามเค้าโครงที่กำหนด
 - 5.4) ใช้คำพูดที่เร้าใจและบุคลิกภาพชวนมอง
 - 5.5) อุปกรณ์ประกอบ เช่น ภาพ ดนตรี เสียงเพลง
 - 5.6) อาจจัดให้มีการแสดงละคร บทบาทสมมุติ
- 6) ปลุกฝังมโนทัศน์ในทางคุณธรรม คติชีวิต แนวประพฤติปฏิบัติโดยคาดหวังว่าจะได้เกิดการพัฒนามากขึ้นในชีวิตของเด็กเป็นสำคัญ

7) นำไปสู่กิจกรรมการพัฒนาทักษะการเขียนภาษา เช่น

- 7.1) เขียนภาษาตามเรื่อง
- 7.2) อภิปราย
- 7.3) รายงาน

8) การประเมินผลการเล่านิทาน ทำได้หลายกรณี เช่น

- 8.1) ประเมินจากพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรม
- 8.2) ประเมินได้จากการอภิปรายและรายงาน
- 8.3) ประเมินโดยใช้แบบสอบถามหรือสัมภาษณ์ง่าย ๆ

ส่วนในเรื่องจุดประสงค์ของการเล่านิทาน จิววรรณ กินาวงศ์ (2533 : 101-102) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับจุดประสงค์ของการเล่านิทานและการเล่าเรื่อง ดังนี้

- 1) เพื่อตอบสนองความต้องการทางธรรมชาติในการชอบฟังของเด็ก
- 2) เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง
- 3) เพื่อช่วยให้เด็กได้คำนึงถึงและสร้างจินตนาการในเรื่องฝัน และเรื่องจริง
- 4) เพื่อช่วยให้เด็กได้ผ่อนคลายอารมณ์เครียดจากการเรียน
- 5) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ของเด็กให้รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง
- 6) เพื่อส่งเสริมในด้านมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม ศีลธรรม และมีเจตคติที่ดี
- 7) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็ก
- 8) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา จริยศาสตร์
- 9) เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเล่านิทาน แสดงความคิดเห็น และสนทนา
- 10) เพื่อช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจอยากอ่านหนังสือ

ในการเล่านิทานให้เด็กฟังหากมีการกำหนดจุดประสงค์ก่อนการเล่าจะช่วยให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อผู้ฟังและผู้เล่า ทั้งยังจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยความพึงพอใจซึ่งการเล่านิทานจะให้ผลตามจุดประสงค์นั้นจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1) ทำความเข้าใจกับเนื้อหาเรื่องนิทานที่จะเล่าเสียก่อน โดยจินตนาการออกมาเป็นภาพอ่านเรื่องซ้ำ ๆ เพื่อจับใจความตัวละครและเหตุการณ์ทุกอย่าง ปิดหนังสือคิดย้อนเรื่องออกมาเป็นภาพ และอ่านเรื่องทบทวนอีกครั้งเพื่อเก็บภาษาสละสลวยไปใช้ให้เหมาะสมกับเรื่อง

2) การเลือกคำควรเป็นคำที่ง่าย ๆ ที่เด็กฟังหรือนึกออกเป็นภาพในจินตนาการได้ ควรใช้คำที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบด้วยเพื่อเด็กจะได้เข้าใจยิ่งขึ้น เช่น สูง – ต่ำ หนัก – เบา ใหญ่- เล็ก หรือคำที่เกี่ยวกับ รูป รส กลิ่น เสียง เป็นต้น

3) เมื่อในท้องเรื่องมีตัวละครคุยกัน ให้ใช้บทสนทนาเพราะทำให้เด็กตื่นเต้น

4) เริ่มต้นเรื่องให้ดีเพื่อเรียกร้องความสนใจ พยายามหลีกเลี่ยงการบรรยายและการอธิบายที่ไม่จำเป็น

5) การเล่าเรื่องควรใช้เสียงแบบสนทนา กัน คือ ช้า ชัดเจน มีหนักเบา แต่ไม่ควรมีเอื้ออ้า ที่นี้ ฯลฯ เพราะจะทำให้เสียรสของเรื่อง และเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีของเด็ก

6) ขณะที่เล่านิทานควรจับเวลาให้ดี เว้นจังหวะอารมณ์ของเรื่อง เช่น ถ้าเนื้อเรื่องมีสิ่งที่เร้าใจก็พูดให้เร็วขึ้น ทำท่าจริงจัง เมื่อถึงบทแปลกใจหรือตกตะลึงควรทอดระยะจะทำให้ผู้ฟังคล้อยตามได้ดีที่สุด

7) นิทานที่นำมาเล่าให้ยาวพอ ๆ กับความสนใจของเด็ก คือ ประมาณ 15-25 นาที สำหรับเด็กประถมศึกษา หรือถ้าเป็นคำก็จะประมาณ 1000 คำ สำหรับประถมศึกษาตอนต้น ถ้าเป็นเด็กเล็ก ๆ ประมาณ 100 คำ ในระดับอนุบาลประมาณ 500 คำ

8) เวลาเล่าต้องพยายามเป็นกันเองให้มากที่สุด ให้ความรักความสนิทสนมกับเด็กอย่างจริงใจ ถ้าพบว่าเด็กคนใดคนหนึ่งคลายความสนใจจากนิทานและรบกวนสมาธิผู้อื่น ครูจะต้องให้ความสนใจทันทีอาจจะให้มานั่งใกล้ ๆ ครูก็ได้

9) เวลาเล่าครูควรมีรูปภาพประกอบอาจเป็นหนังสือภาพ หุ่น หรือสื่อการสอนอื่น ๆ จะช่วยให้เด็กสนใจยิ่งขึ้น ถ้าผู้เล่าสามารถวาดภาพประกอบขณะเล่าด้วยก็จะเป็นการดีมาก

10) เวลาเล่าอย่าย่อเรื่องให้สั้นจนเกินไปจนขาดความสนุก เพราะจะทำให้เด็กไม่รู้เรื่อง

11) จัดบรรยากาศของห้องให้เหมาะสม เช่น อาจนั่งกับพื้น หรือเช็ดหุ่นประกอบการเล่า หรือเล่าใต้ต้นไม้นอกห้องเรียนก็ได้

12) อย่าแสดงท่าทางประกอบการเล่ามากเกินไป จะทำให้นิทานหมดสนุก พยายามเล่าให้เป็นไปตามธรรมชาติง่าย ๆ และมีชีวิตชีวา

13) ขณะที่เล่าอาจให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเล่านิทานด้วยก็ได้ เช่น การแสดงท่าทางตามเนื้อเรื่อง แต่ไม่ควรให้บ่อยนัก

14) ขณะที่เล่าสายตาของครูจะต้องมองกวาดดูนักเรียนได้ทุกคน อาจจะให้เด็กนั่งเป็นครึ่งวงกลมหรือนั่งกับพื้นก็ได้ สายตาของเด็กจะจับอยู่ที่ผู้เล่า ผู้เล่าจะต้องทอดสายตาไปที่เด็กไม่ใช่เพียงเพื่อจะดูว่าเด็กมีปฏิกิริยาอย่างไรเท่านั้น แต่เพื่อว่าเด็กจะได้รับความรู้สึกของผู้เล่าฉายมาทางดวงตาบ้าง เช่น ความรู้สึกเศร้า เสียใจ รื่นเริง สนุกสนาน ประหลาดใจ ตื่นเต้น เป็นต้น

15) ขณะที่กำลังเล่านิทาน ถ้าหากมีเด็กพูดหรือถามขัดจังหวะ ครูควรบอกให้รอจนกว่าจะจบเรื่อง อย่างไรก็ตามครูอาจให้นักเรียนขัดจังหวะได้เป็นครั้งคราว

16) หลังจากการเล่านิทาน ควรเปิดโอกาสให้เด็กถามและวิพากษ์วิจารณ์ แต่ไม่ควรบังคับเด็กให้พูดถามเพราะจะทำให้เด็กเสียความเพลิดเพลิน

17) หลังจากการเล่านิทานแล้ว อาจจะให้เด็กแข่งขันกันตั้งชื่อเรื่องก็ได้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ติดตามและเพื่อความเข้าใจในเรื่องที่ครูได้เล่ามาแล้ว

18) ถ้านิทานเรื่องยาวครูอาจเล่าเป็นตอน ๆ ก็ได้ เพื่อเป็นการรื้อให้เด็กอยากมาโรงเรียน ไม่ขาดเรียน เพื่อมาฟังนิทานต่อจนจบเรื่อง

พรทิพย์ วินโกมินทร์ (2530 : 39-40) กล่าวว่า การเล่านิทานให้ได้ดีนั้นครูผู้เล่าจะต้องมีเทคนิคในการเล่านิทานเพื่อให้เด็กสนใจได้ตลอดเวลา ครูผู้เล่าต้องมีศิลปะในการเล่าอย่างยอดเยี่ยม คือ การใช้น้ำเสียงในการเล่านิทาน และการใช้ท่าทางประกอบการเล่านิทาน ก่อนเล่านิทานให้เด็กฟังทุกครั้งครูจะต้องเตรียมตัวล่วงหน้า ซึ่งจะทำให้การเล่านิทานประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่วางไว้เสมอ ดังนี้คือ

- 1) จัดนักเรียนให้นั่งเรียบร้อยและสบายเป็นกลุ่มหรือวงกลม บนเก้าอี้หรือพื้ก็ได้
- 2) ผู้เล่าควรนั่งบนเก้าอี้เตี้ย ๆ เพื่อให้ผู้ฟังมองเห็นได้อย่างทั่วถึง และได้ยินเสียงผู้เล่าชัดเจน
- 3) ผู้เล่าต้องใช้เสียงดังพอที่จะได้ยินทั่วถึงกันด้วยเสียงธรรมชาติของตัวเอง ออกเสียงชัดเจน เว้นจังหวะการพูดให้พอเหมาะ ไม่เร็วหรือช้าเกินไป ใช้น้ำเสียงเหมาะกับตัวละคร อาจใช้เสียงธรรมชาติมาประกอบการเล่าด้วยก็ได้
- 4) ขณะเล่าอาจทำท่าทางประกอบด้วยก็ได้ แต่ต้องเป็นท่าทางที่น่าดูไม่แก้งทำจนผิดธรรมชาติ
- 5) ผู้เล่าต้องไม่ออกนอกเรื่องหรือเล่าเรื่องอื่นแทรก จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจไขว้เขว และอย่าสอดแทรกเรื่องของศีลธรรมมากเกินไปจะทำให้เด็กเบื่อ
- 6) ผู้เล่าต้องทำใจให้สนุกไปตามเนื้อเรื่องด้วย ต้องไม่ฝืนใจเล่า การเล่านิทานจึงออกรส
- 7) พยายามถ่ายทอดเรื่องที่เล่าให้เป็นภาพที่มีชีวิตจิตใจ โดยบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครให้ชัดเจน บรรยายสถานที่ที่เกิดขึ้นให้มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด และทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้เข้าไปนั่งอยู่ ณ ที่นั้นด้วย
- 8) เลือกถ้อยคำหรือสำนวนให้เหมาะสมกับระดับของผู้ฟัง
- 9) ขณะที่เล่านิทานทำใจให้สบาย ๆ และมองผู้ฟังอย่างทั่วถึงทุกคน สังเกตพฤติกรรมของผู้ฟังด้วย หากผู้ฟังไม่สนใจ ผู้เล่าควรใช้ไหวพริบแก้ไขวิธีการเล่าให้ตื่นเต้นเร้าใจยิ่งขึ้น
- 10) ควรคำนึงถึงระยะเวลาในการเล่าให้พอเหมาะกับความสนใจของผู้ฟังแต่ละวัยด้วย
- 11) ควรกำหนดเวลาเพื่อไว้สำหรับคำถาม หรือข้อวิจารณ์ของเด็ก ถ้าในระหว่างการเล่านิทานเด็กขัดจังหวะหรือซักถามครูควรบอกให้รอจนเล่าจบเรื่องก่อน

ทิพย์สุดา นิลสินธพ (2523 : 80 -82) ได้สรุปการเล่านิทานไว้เป็นขั้นตอนดังนี้

1) ครูจะต้องตกลงกับเด็กว่า เวลาฟังนิทาน เด็กจะต้องไม่พูด ไม่ลุกขึ้นยืน เป็นต้น เพื่อให้เด็กอยู่ในระเบียบขณะฟังนิทาน

2) ครูต้องสำรวจว่าตำแหน่งที่ครูอยู่นั้น จะสามารถทำให้เด็กสามารถมองภาพในนิทาน หรือหน้าครูได้ทั่วถึงหรือไม่ เพราะการที่เด็กมองไม่เห็นหน้าครูหรือภาพอาจจะทำให้ความสนใจของเด็กลดลงไปได้

3) การเล่านิทาน วิธีการของครูแต่ละคนอาจจะไม่เหมือนกัน บางคนอาจใช้หุ่นประกอบ บางคนมีความสามารถในการวาดรูป อาจใช้วิธีการวาดรูปบนกระดาน สำหรับครูที่ถนัดในการวาดรูปอาจใช้นั่งสื่อนิทานประกอบภาพหรือเล่าปากเปล่าก็ได้ เวลาเล่าต้องพยายามใช้คำพูดที่เป็นของตนเองให้เหมือนเรากำลังคุย พยายามให้เด็กมีอารมณ์ร่วมในการเล่านิทาน การแสดงท่าทางประกอบก็จะทำให้นิทานนั้นมีชีวิตชีวาขึ้นมาได้

4) เมื่อเล่านิทานจบครูต้องดึงจุดสนใจและจุดสำคัญของนิทานออกมา เพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกัน จะเป็นการย้ำและเน้นให้นักเรียนเข้าใจ และจดจำคุณธรรม หรือสิ่งที่เราต้องการปลูกฝังในจิตใจเด็ก เพื่อให้ฝังลึกในความรู้สึก และทัศนคติของเด็ก ครูอาจให้นักเรียนช่วยกันสรุป หรือช่วยกันเล่าใหม่อีกครั้ง ซึ่งมีกิจกรรมหลายอย่างที่ครูอาจจะให้เด็กทำหลังจากเล่านิทานจบแล้ว เช่น

- 4.1) ตอบคำถามครู เพื่อทบทวนเรื่องหรือสิ่งที่ครูต้องการให้เด็กจำ
- 4.2) ให้เด็กลำดับเหตุการณ์ในเรื่องว่าตอนใดมาก่อนมาหลัง
- 4.3) มีกระบายสีโดยดึงเอาภาพหนึ่งในเรื่องตอนที่นำเสนอใจออกมาให้เด็กระบายสี
- 4.4) ให้แสดงละครสั้น ๆ จากเรื่องที่เล่าโดยใช้คำพูดของนักเรียนคิดขึ้นเอง

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นแนวทางในการเล่านิทานว่ามีเทคนิควิธีการเล่าที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) การเตรียมตัวก่อนการเล่านิทาน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมของผู้เล่า การเลือกนิทาน การเลือกสื่อที่ใช้ประกอบการเล่านิทาน ตลอดจนการจัดเตรียมสถานที่ และบรรยากาศในการเล่านิทาน

2) การเล่านิทาน เริ่มจากการตกลงกฎกติกาในการฟังนิทาน การใช้เทคนิค ท่าทาง น้ำเสียง สื่อประกอบการเล่ารูปแบบต่าง ๆ

3) การมีกิจกรรมหลังการเล่านิทานจบ เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้เนื้อหาหรือแนวคิดในนิทานเรื่องนั้น ๆ

การเล่นิทานจะประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่นั้น การเล่นิทาน นอกจากจะต้องใช้เนื้อเรื่องที่ดีเหมาะสมตามวัยของผู้ฟังแล้ว การใช้เทคนิคในการเล่นิทานอย่างถูกต้องเหมาะสมก็เป็นศิลปะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยทำให้ิทานนั้นสนุกสนาน และดึงดูดความสนใจให้เด็กเกิดความประทับใจได้มากขึ้น ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเล่นิทานสำหรับเด็ก ครูควรศึกษาหลักการต่าง ๆ และเทคนิควิธีในการเล่นิทานให้เข้าใจ เพื่อนำไปใช้ในการเล่นิทานให้เกิดประโยชน์กับเด็กมากที่สุด

1.4 นิทานสองภาษา

นิทานสองภาษา เป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กที่สร้างขึ้นโดยมีแนวคิดหลักการมาจากการยอมรับและให้คุณค่าวัฒนธรรมทางภาษาของเด็กสองภาษาเป็นการแสดงออกถึงการเคารพแบบแผนการใช้ภาษาของแต่ละภาษาในสังคมของเด็กอย่างเป็นรูปธรรม

1.4.1 แนวคิดและหลักการของนิทานสองภาษา

แนวคิดและหลักการของนิทานสองภาษามี 5 แนวคิดสำคัญ ได้แก่

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรมทางภาษาของเด็ก โดยวิธีการใช้นิทานพื้นบ้านชายแดนภาคใต้ เป็นสิ่งบ่งบอกการยอมรับนี้ ซึ่งนิทานจะมีลักษณะของเนื้อเรื่องที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็กโดยตรง มีตัวละครเป็นชาวไทยมุสลิม และมีฉากละครอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เด็กคุ้นเคย เด็กจึงเข้าใจและยอมรับได้ง่ายด้วยความรู้สึกที่เป็นพวกเดียวกันไม่แปลกแยก
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาแบบธรรมชาติภายใต้บรรยากาศที่สนุกสนานเป็นกันเองในการเล่นิทาน ซึ่งเป็นวิธีการสอนภาษาที่ไม่เป็นทางการ เด็กจะซึมซับภาษาอย่างมีความหมายจากความประทับใจในภาษาที่ส่งผ่านบทละคร ตัวละคร และฉากละคร จากน้ำเสียงและความรู้สึกที่มุ่งมั่นตั้งใจของครูที่สื่อถึงตัวเด็ก จะส่งผลถึงภาวะการยอมรับที่ลึกซึ้งยาวนานภายในใจของเด็ก
- 3) แนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาด้วยการเป็นแบบอย่างทางการพูด เนื่องจากเด็กมีความสามารถในการซึมซับและลอกเลียนแบบสูง การใช้ประโยคในบทละครจากนิทานจึงเป็นตัวแบบของการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี และสื่อถึงเด็กได้โดยง่ายเพราะเด็กชอบที่จะฟังนิทาน
- 4) แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาของเด็กอายุ 5 – 6 ปี เพื่อการพัฒนาทางภาษาที่ถูกต้องเหมาะสมและได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

5) แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าซ้ำ ด้วยเนื้อเรื่องที่สนุกสนานของนิทานเด็กจึงพอใจที่จะฟังได้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าเพื่อการสะสมรายละเอียดของเรื่องราวที่ฟังให้สมบูรณ์ที่สุด

1.4.2 การเล่านิทานสองภาษาสำหรับเด็ก

จากการยอมรับและเห็นคุณค่าของภาษาทั้งสองอย่างเท่าเทียมกัน การเล่านิทานสองภาษาจึงมีความพิเศษ ทั้งในรูปแบบและเทคนิควิธีการเล่า กล่าวคือ การเล่านิทานสองภาษานำเสนอเรื่องราวที่สละสลวยผ่านการเล่าเรื่อง ด้วยเห็นว่าเด็กในวัยอนุบาลนี้ ภาษาพูดถือเป็นเรื่องสำคัญ การสื่อสารภาษาพูดผ่านนิทานสองภาษาจะสามารถสื่อความหมายลึกซึ้งเข้าไปถึงจิตใจของเด็กสองภาษาได้มากกว่านิทานปกติที่เป็นภาษาเดียว นอกจากนี้การใช้ศิลปะแห่งจังหวะภาษาที่ไพเราะ ละเมียดละไม จะทำให้เด็กเกิดความประทับใจ ซึ่งเด็กจะสั่งสมความรู้สึกซาบซึ้งในความงดงามของรูปแบบและจังหวะของภาษาได้จากการเล่านิทาน การเล่านิทานสองภาษาจึงทำให้เด็กได้สัมผัสอารมณ์ ความรู้สึก ที่สามารถสื่อสารจากน้ำเสียงของครูผ่านภาษาได้อย่างนุ่มนวลและเป็นธรรมชาติ

เทคนิคและวิธีการเล่านิทานสองภาษา

การเล่านิทานนับเป็นกิจกรรมแห่งศาสตร์และศิลป์ที่มอบทั้งความรู้และความบันเทิงให้กับเด็กไปพร้อม ๆ กัน การเล่านิทานจึงมิใช่การพูดเรื่อยเปื่อยแต่เป็นการแสดงที่สื่อสารภาพจินตนาการในใจจากเนื้อเรื่องไปสู่เด็ก โดยการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครผ่านคำพูด น้ำเสียง และท่าทาง จากผู้เล่าสู่ผู้ฟัง ภายใต้บรรยากาศอันอบอุ่น

การเล่านิทานสองภาษาใช้เทคนิควิธีการเล่านิทานโดยประยุกต์วิธีการเล่าตามแนว วอลดอร์ฟและแสดงการเล่านิทานของ MacDonald (อ้างถึงใน วุฒิปา ทศศะ, 2539) ซึ่งมีเทคนิควิธีการเล่านิทานสองภาษา ดังนี้

1) หยุดนิ่งก่อนที่จะเริ่มต้นเล่า เตรียมความพร้อมของผู้ฟังด้วยอาการเงิบสงบ ปลดปล่อยภาษาท่าทางและกริยาเป็นเครื่องบ่งบอกให้ผู้ฟังทราบว่าขณะนี้กำลังจะเกิดปรากฏการณ์อันพิเศษสุดขึ้นแล้ว

2) ใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการเริ่มต้นนิทาน เพราะเป็นวินาทีแห่งความมหัศจรรย์ ซึ่งจะเป็นสะพานเชื่อมระหว่างโลกธรรมดา และโลกแห่งความมหัศจรรย์ แสดงให้เห็นว่าการข้ามสะพานเป็นการจงใจ

3) ในระหว่างที่เล่านิทานระลึกถึงผู้ฟังเสมอ พูดกับผู้ฟังเพราะกำลังเล่าเรื่องสำคัญ ให้ฟัง มีการสบตาผู้ฟัง และพยายามสังเกตปฏิกิริยาของผู้ฟังแต่ละคนต่อนิทานที่เล่า เมื่อมีความเชี่ยวชาญในการเล่าการกระทำดังกล่าวนี้จะง่ายขึ้น ถ้าจำนิทานได้ดีเท่าใด ก็จะเป็นการง่ายและไม่เครียดในการเล่า และจะสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ง่ายขึ้น

4) ควบคุมบังคับท่วงทีลีลาการเล่าเป็นอย่างดี ลีลาท่าทางจะต้องพอเหมาะพอดีที่จะสร้างความรู้สึกตอบสนองในหมู่ผู้ฟัง การทดลองเล่ากับกลุ่มผู้ฟังหลาย ๆ แบบจะช่วยทำให้เกิดความสมดุลย์และชำนาญ ทำให้รู้จังหวะในการเล่า

5) ให้ความสำคัญกับความงดงามของภาษาในนิทาน ให้ความสำคัญกับถ้อยคำที่ไพเราะ บทร้อง หรือ คำที่มีความพิเศษในตัว พยายามทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าคุณได้ตั้งอกตั้งใจเล่า และมีความสุขในการเอ่ยถ้อยคำเหล่านั้น พอ ๆ กับที่ผู้ฟังกำลังจะมีความสุขในการฟัง

6) ภาษาท่าทางของผู้เล่า ตลอดจนกิริยาอาการ ควรแสดงให้เห็นว่าคุณเล่ามีความมั่นใจและครองสติได้ในขณะที่เล่า ระลึกเสมอว่าคุณเล่าอยู่บนเวที และนี่เป็นการแสดง ซ่อนเร้นอาการสิ้นของเข่า ก้าวไปกับเรื่องอย่างสง่า เพราะนี่เป็นเวลาที่คุณจะทำให้ผู้ฟังเคลิบเคลิ้ม จงโอบอุ้มผู้ฟังไว้อย่างมั่นคงให้เขาส่งลอยในเวหาของการแสดง

7) มีความรับผิดชอบและเอาใจใส่ผู้ฟัง ผู้เล่าเปรียบเสมือนพี่เลี้ยงตลอด ตระหนักว่าการแสดงนิทานเปรียบเสมือนของขวัญอันล้ำค่าที่คุณเล่าหยิบยื่นให้ผู้ฟัง ซึ่งมอบให้ผู้ฟังด้วยความอ่อนน้อมและเอาใจใส่ในความรู้สึกและความต้องการของผู้ฟัง

8) ตอนจบของนิทานก็มีความสำคัญพอ ๆ กับตอนเริ่มต้น จะต้องระมัดระวัง ตั้งใจและพยายามให้มีความสมบูรณ์ที่สุด ให้บรรจงวางผู้ฟังลงอย่างนิ่มนวลและค่อย ๆ ดึงเขาจากภวังค์ที่คุณเล่าได้สะกดเขาเอาไว้

9) สงบนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟังเตรียมตัวพร้อมกลับคืนสู่โลกแห่งความเป็นจริงอีกครั้ง

10) ผู้ฟังอาจจะตอบสนองต่อการแสดงด้วยความชื่นชมหรือไม่ก็ได้ ไม่ถือว่าการไม่แสดงปฏิกิริยาอย่างออกหน้าด้วยความชื่นชมของผู้ฟังเป็นความล้มเหลวในการเล่านิทาน ผู้ฟังบางคนอาจจะปรบมือ บางคนอาจส่งเสียงด้วยความยินดี ขณะที่บางคนอาจนั่งเงียบสงบ และใช้ความคิด ผู้เล่าย่อมประสบความสำเร็จและการสิ้นสุด อย่างสงบเหมือนก่อนเล่า

การเล่านิทานสองภาษาใช้วิธีการเล่าปากเปล่า และใช้หุ่นโต๊ะนิทานสำหรับเด็กวัยอนุบาลที่สร้างขึ้นเอง จากความรู้ในการอบรมเชิงปฏิบัติการตามแนวพลตรีออฟหลายครั้งเป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่า โดยให้เด็กได้มีส่วนในการช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์ในการเล่าด้วยทุกครั้ง สร้างบรรยากาศอันอบอุ่นแห่งการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้นิทานในการพัฒนาภาษา

อุบล เวียงสมุทร (2540) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความพร้อมทางภาษาของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่าเรื่องประกอบหุ่นมือโดยใช้ภาษากลางควบคู่กับภาษาถิ่นและ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่าเรื่องประกอบหุ่นมือโดยใช้ภาษากลาง เป็นการศึกษาวิจัย กับเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคามซึ่งมีภาษาอีสานเป็นภาษาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าเด็ก ปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่าเรื่องประกอบหุ่นมือโดยใช้ภาษากลางควบคู่กับภาษา ถิ่น มีความพร้อมทางภาษาแตกต่างจากเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่าเรื่อง ประกอบหุ่นมือโดยใช้ภาษากลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยความ พร้อมสูงกว่ากลุ่มเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่าเรื่องประกอบหุ่นมือโดยใช้ภาษา กลางอย่างเดียว

อลิสซา เพ็ชรรัตน์ (2539) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการจับใจ ความของเด็กวัยอนุบาลโดยใช้เทคนิคการเล่านิทานแบบเล่าเรื่องซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานแบบเล่าเรื่องซ้ำมีความสามารถในการจับใจความ และ การใช้ภาษาพูดสื่อความหมาย สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานแบบ ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับภาษาสำหรับเด็ก

2.1 พัฒนาการทางภาษาของเด็กวัยอนุบาล

เด็กจะรับรู้ภาษาและคำพูดจากการได้ยิน เด็กสามารถฟังเข้าใจสิ่งที่ได้ยินก่อนที่จะพูดได้ ทักษะในการฟัง รับรู้ และเข้าใจคำพูดของเด็กเกิดก่อนทักษะในการพูดสื่อภาษา พัฒนาการทาง ภาษาและการพูดจึงเริ่มจาก การพัฒนาการด้านการฟังโดยการรับรู้ผ่านทางประสาทหูส่งไปยัง สมองเพื่อแปลความหมาย ทำให้เข้าใจคำพูดนั้นได้ แล้วเด็กจึงเริ่มพูดได้ภายหลัง

การลำดับขั้นตอนในการพัฒนาทางภาษา Logan and Logan (1974 อ้างถึงใน อารยา สุขวงศ์,2533 :107-109) ได้จัดแบ่งพัฒนาการทางภาษาออกเป็น 7 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1) ระยะเวลาปะปะ(Random Stage หรือ Prelinguistic Stage) อายุแรกเกิดถึง 6 เดือน ในระยะนี้เป็นระยะที่เด็กจะเปล่งเสียงดัง ๆ ที่ยังไม่มี ความหมาย การเปล่งเสียงของเด็กก็เพื่อบอก ความต้องการของเขา และเมื่อได้รับการตอบสนองเขาจะรู้สึกพอใจ เช่น เด็กจะร้องเมื่อถูกปล่อย ให้อยู่คนเดียว เมื่อเด็กรู้สึกหิว เปียกชื้น ฯลฯ หรือเพราะรู้สึกเป็นสุขที่ได้ส่งเสียงออกมา

เมื่อเด็กอายุได้ 6 เดือน จะเริ่มออกเสียง อ้อแอ้ และเริ่มเปล่งเสียงต่างๆ ซึ่งไม่มีผู้ใดเข้าใจหรือแยกแยะได้นอกจากนักภาษาศาสตร์ ในช่วงนี้จะเป็นช่วงที่ของการสนับสนุนให้เด็กพัฒนาการทางการพูดและเด็กที่มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ จะมีโอกาสพัฒนาทางภาษาได้ดีกว่าเด็กที่ไม่สบาย เจ็บป่วย ร้องไห้โยเย

2) ระยะเวลาแยกแยะ (Jargon Stage) อายุตั้งแต่ 6 เดือนถึง 1 ปี หลังจาก 6 เดือน ขึ้นไป เด็กจะเริ่มเข้าสู่ระยะที่ 2 ซึ่งเด็กจะสามารถแยกแยะเสียงต่าง ๆ ที่ เขาได้ยิน และเด็กจะรู้สึกพอใจที่จะได้ส่งเสียง และถ้าเสียงใดที่เขาเปล่งออกมาได้รับการตอบสนองในทางบวกเขาก็จะเปล่งเสียงนั้นซ้ำ ๆ อีก ในบางครั้งเด็กจะเลียนเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่มีคนพูดคุยกับเขา

3) ระยะเวลาเลียนแบบ (Imitation Stage) อายุระหว่าง 1-2 ปี ในระยะนี้เด็กจะเริ่มเลียนแบบเสียงต่าง ๆ ที่เขาได้ยิน เช่น เสียงของพ่อ แม่ ผู้ใหญ่ใกล้ขีด เสียงที่เปล่งออกมาอย่างไม่มีควมหมายค่อย ๆ หายไป และเด็กจะเริ่มรับฟังเสียงที่ได้รับการตอบสนอง ซึ่งนับว่าพัฒนาการทางภาษาจะเริ่มต้นอย่างแท้จริงที่ระยะนี้

4) ระยะเวลาขยาย (The stage of Expansion) อายุ 2-4 ปี ในระยะนี้เด็กจะหัดพูดโดยเริ่มจากการหัดเรียกชื่อ คน สัตว์ และ สิ่งของที่อยู่ใกล้ตัวเขาจะเริ่มเข้าใจถึงการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย ซึ่งเป็นการสื่อความหมายในโลกของผู้ใหญ่ การพูดของเด็กในระยะแรก ๆ จะเป็นการออกเสียงคำนามต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง นก แมว หมา ฯลฯ และคำคุณศัพท์ต่าง ๆ ที่เขาเห็น รู้สึกและได้ยิน ซึ่งในวัยต่าง ๆ เขาจะสามารถพูดได้ดังนี้

อายุ 2 ขวบ เด็กจะเริ่มพูดเป็นคำโดยจะสามารถใช้คำนามได้ 20%

อายุ 3 ขวบ เด็กจะเริ่มพูดเป็นประโยคได้

อายุ 4 ขวบ เด็กจะเริ่มใช้คำศัพท์ต่าง ๆ รู้จักการใช้คำเต็มหน้าและลงท้ายอย่างผู้ใหญ่

5) ระยะเวลาโครงสร้าง (Structure Stage) อายุ 4-5 ปี ระยะนี้เด็กจะเริ่มพัฒนาความสามารถในการรับรู้และการสังเกต เด็กจะเริ่มเล่นสนุกกับคำ และรู้จักคิดคำและประโยคของตนเอง โดยเด็กอาศัยการผูกจากคำ วลี และประโยคที่เขาได้ยินคนอื่น ๆ พูด เด็กจะเริ่มคิดกฎเกณฑ์ในการประสมคำและหาความหมายของคำและวลี โดยเด็กจะเริ่มรู้สึกสนุกกับการเปล่งเสียง โดยเขาจะเล่นเป็นเกมกับเพื่อน ๆ หรือสมาชิกในครอบครัว

6) ระยะเวลาตอบสนอง (Responding Stage) อายุ 5-6 ปี ในระยะนี้ความสามารถในการคิดและพัฒนาการทางภาษาของเด็กจะสูงขึ้น เขาจะเริ่มพัฒนาภาษาไปสู่ภาษาที่เป็นแบบแผนเพิ่มมากขึ้นและใช้ภาษาเหล่านั้นกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การพัฒนาทางภาษาของเด็กในวัยนี้จะเริ่มต้นเมื่อเขาเข้าเรียนในชั้นอนุบาลโดยเด็กจะเริ่มใช้ไวยากรณ์อย่างง่ายได้ รู้จักใช้คำที่เกี่ยวข้องกับบ้านและโรงเรียน ภาษาที่เด็กใช้ในการสื่อความหมายในระยะนี้จะเกิดจากสิ่งที่เขามองเห็นและรับรู้

7) ระยะสร้างสรรค์ (Creative Stage) อายุ 6 ปีขึ้นไป ในระยะนี้ได้แก่ระยะที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน เด็กจะเล่นสนุกกับคำ และหาวิธีสื่อความหมายด้วยตัวเลข เด็กในระยะนี้จะพัฒนาวิเคราะห์ และสร้างสรรค์ ทักษะในการสื่อความหมายโดยใช้ถ้อยคำ จำนวนการเปรียบเทียบ และภาษาพูดที่เป็นนามธรรมมากขึ้น และเขาจะรู้สึกสนุกกับการแสดงความคิดเห็นโดยการพูด และการเขียน

Nessel (1989 อ้างถึงใน กนกกร บุษยะกนิษฐ ,2539) ได้อ้างถึงผลงานวิจัยเกี่ยวกับ พัฒนาการทางภาษาของเด็กว่าประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

ขั้นแรกเริ่ม (Pre-language) เด็กอายุ 1-10 เดือนจะมีความสามารถจำแนกเสียงต่าง ๆ ได้ แต่ยังไม่มีความสามารถควบคุมการออกเสียง เด็กจะทำเสียงอ้อแอ้หรือเสียงที่แสดงอารมณ์ต่าง ๆ เด็กจะพัฒนาการออกเสียงขึ้นเรื่อยๆ จนใกล้เคียงกับเสียงในภาษาจริงๆ มากขึ้นตามลำดับเรียกว่า เป็นคำพูดเทียม (Pseudoword) พ่อแม่ที่ตั้งใจฟังและพูดตอบจะทำให้เด็กเพิ่มความสามารถในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 1 (10-18 เดือน) เด็กจะควบคุมการออกเสียงคำที่จำได้ สามารถเรียนรู้คำศัพท์ในการสื่อสารถึง 50 คำ คำเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับคน สัตว์ สิ่งของหรือเรื่องราวในสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว การที่เด็กออกเสียงคำหนึ่งคำหรือสองคำอาจมีความหมายรวมถึงประโยคหรือวลีทั้งหมด และการพูดชนิดนี้เรียกว่า Holophrastic Speech

ขั้นที่ 2 (18-24 เดือน) การพูดขั้นนี้จะเป็นการออกเสียงคำสองคำและวลีสั้น ๆ เรียกว่า Telegraphic Speech คล้าย ๆ กับการโทรเลข คือมีเฉพาะคำสำคัญสำหรับการสื่อความหมาย เด็กเรียนรู้คำศัพท์มากขึ้นถึง 300 คำ รวมทั้งคำกริยาและคำปฏิเสธ เด็กจะสนุกสนานกับการพูดคนเดียวในขณะที่ทดลองพูดคำ และโครงสร้างหลาย ๆ รูปแบบ

ขั้นที่ 3 (24-30 เดือน) เด็กจะเรียนรู้คำศัพท์เพิ่มขึ้นถึง 450 คำ วลีจะยาวขึ้น พูดประโยคเดี่ยวสั้น ๆ มีคำคุณศัพท์รวมอยู่ในประโยค

ขั้นที่ 4 (30-36 เดือน) คำศัพท์จะเพิ่มมากขึ้นถึง 1,000 คำ ประโยคเริ่มซับซ้อนขึ้น เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาจะแสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงามทางด้าน จำนวนคำศัพท์และรูปแบบของประโยคอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 5 (36-54 เดือน) เด็กสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในครอบครัวและผู้คนรอบข้าง จำนวนคำศัพท์เด็กจะมีประมาณ 2,000 คำ เด็กใช้โครงสร้างของประโยคหลายรูปแบบ เด็กจะพัฒนาพื้นฐานการสื่อสารด้วยวาจาอย่างมั่นคงและเริ่มต้นเรียนรู้ภาษาเขียน

จากขั้นตอนดังกล่าวถ้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กสามารถส่งเสริมให้เด็กมีทักษะในการใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ เด็กก็จะมีเครื่องมือที่จะใช้ในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม ซึ่งถ้าสามารถส่งเสริมเด็กได้อย่างเหมาะสมก็อาจจะช่วยให้เด็กกลายเป็นนักเขียน นักเล่านิทาน หรือนักวิจารณ์วรรณคดีได้ในอนาคต

นอกจากลำดับขั้นตอนพัฒนาการทางภาษาที่กล่าวมาแล้ว ได้มีนักจิตวิทยา และ นักการศึกษาอีกหลายท่านทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาของเด็กซึ่ง ศรียา - ประภัสสร นิยมธรรม (2541) ได้ประมวลข้อสรุปเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาไว้ดังนี้

ก้าวแรกของการเรียนรู้ของคนอาศัยการฟัง หรือการได้ยิน คนไม่ได้เรียนรู้เข้าใจคนอื่นโดยการอ่าน หรือเขียน หากเข้าใจจากการพูด ดังจะเห็นได้จากมนุษย์สมัยโบราณสามารถเข้าใจกันด้วยการพูดก่อนที่จะสามารถอ่านเขียนได้ โดยในขั้นแรกเด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีความหมายต่อเขา เริ่มจากการมีความคิดทางภาษาอยู่ภายใน แล้วจึงพัฒนาเป็นการคิดคำ อาศัยการลองผิดลองถูกจากการเล่นเสียง แล้วจัดจำพวกเสียงที่มีความหมายได้ และสามารถพูดกับตัวเองได้ซึ่งระยะนี้ต้องอาศัยเวลาประมาณ 6 - 9 เดือน เด็กจึงมีภาษาของตัวเองอยู่ภายในใจก่อนที่จะเข้าใจคำพูด

หลังจากที่เด็กมีภาษาอยู่ในใจแล้ว ก็จะเริ่มเข้าใจภาษาโดยเริ่มโยงความสัมพันธ์ความหมายของคำ ตามเชื้อชาติและวัฒนธรรมของภาษาแม่ที่ใช้กันอยู่ ครั้งแรกจะเข้าใจคำง่าย ๆ ในสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว เช่น การรับประทาน การเคลื่อนไหวหรือการเลียนแบบบุคคลใกล้ชิด เป็นต้น กระบวนการเหล่านี้เด็กต้องอาศัยการฟังเป็นสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจหรือการรับรู้ทางภาษา หลังจากมีการรับรู้ทางภาษาจนสามารถเข้าใจคำพูดได้แล้ว เด็กก็จะเริ่มเป็นฝ่ายที่จะแสดงออกด้วยการใช้คำพูดบ้าง การพูดของเด็กในขั้นแรกเป็นไปในทำนองเดียวกับการรับรู้ คือ พูดคำง่าย ๆ พูดในสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การเรียกชื่อสัตว์สิ่งของ เป็นต้น การเริ่มใช้คำนี้เป็นรากฐานสำคัญของการใช้ภาษาพูดในขั้นต่อไป ขณะเดียวกันการได้ยินเสียงที่ตนเองพูดสะท้อนกลับมาก็มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เด็กรับรู้และคิดถึงสิ่งที่ตนพูดไปด้วย

ในขอบแรกของชีวิต พัฒนาการทางภาษาจึงอยู่ในรูปของการรับรู้ และเมื่อย่างเข้าปีที่สอง การแสดงออกทางภาษาโดยการพูดจึงจะมีบทบาทปรากฏชัด และอย่างน้อยเมื่อเด็กอายุห้าขวบไปแล้วจึงจะสามารถอ่านเขียนได้ตามลำดับ ดังแผนภูมิแสดงพัฒนาการทางภาษาของมนุษย์ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 พัฒนาการทางภาษาของมนุษย์

จะเห็นว่าในวัยอนุบาลเด็กจะมีการแสดงออกด้านภาษาพูดเป็นสำคัญและปรากฏชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ ตามวัยที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น การพูดจึงมีความหมายกับเด็กในการสื่อสารให้ผู้อื่นทราบถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็ก

ดาร์ณี ศักดิ์ศิริผล (2542), ศรียา-ประภัสสร นิยมธรรม (2541) และเบญจมาศ พระธานี (2538) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาด้านการพูดของเด็กวัย 3 – 6 ปี สรุปได้ดังนี้

อายุ	พัฒนาการทางภาษาด้านการพูด
3 – 4 ปี	<ol style="list-style-type: none"> 1. พูดคำศัพท์ต่าง ๆ ได้ประมาณ 900 – 1,500 คำ 2. ใช้คำสรรพนามที่เป็นพหูพจน์ สรรพนามแทนเพศ คำนาม และคำกริยา ได้ 3. พูดวลีหรือประโยคที่มีความยาวประมาณ 3 คำขึ้นไป 4. สนทนาได้นานประมาณ 5 นาที 5. มักใช้คำถามจำพวก อะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม 6. พูดเสียงสระ เสียงวรรณยุกต์และแม่สะกดทั้งหมดได้ชัดครบทุกเสียงแต่เสียงพยัญชนะได้แก่ เสียง ม น ห ย ค อ , ฎ บ ก ป , ท ด ล จ พ และ ง ด 7. มีการพูดไม่ชัดบ้าง และมีการพูดไม่คล่องปกติ (normal disfluency)

อายุ	พัฒนาการทางภาษาด้านการพูด
4 – 5 ปี	<ol style="list-style-type: none"> 1. พูดคำศัพท์ต่าง ๆ ได้ประมาณ 1,500 – 2,000 คำ 2. ใช้คำกริยา คำวิเศษณ์ คำลงท้าย และคำอุทานได้ 3. พูดประโยคที่มีความยาวประมาณ 4 คำขึ้นไป และเป็นประโยคที่เป็นเหตุเป็นผล โดยใช้คำเชื่อมประโยค " เมื่อ " " ทำไม " ไวยากรณ์เกือบสมบูรณ์ 4. ตอบคำถามง่าย ๆ ได้ 5. เล่าเรื่องเกี่ยวกับตัวเองและคนอื่นได้โดยผู้ใหญ่ต้องพูดแนะเล็กน้อย 6. พูดเสียงสระ เสียงวรรณยุกต์และแม่สะกดทั้งหมดได้ชัดเจนทุกเสียง และพูดเสียงพยัญชนะ ฟ และ ช ได้ชัดเจนขึ้น และยังคงมีการพูดไม่คล่องปกติบางครั้ง
5 – 6 ปี	<ol style="list-style-type: none"> 1. พูดคำศัพท์ต่าง ๆ ได้ประมาณ 2,500 – 2,800 คำ 2. ใช้คำสรรพนาม คำกริยา คำบุพบท และคำศัพท์ประเภทต่าง ๆ ได้ถูกต้องทั้งหมด 3. พูดประโยคที่มีความยาวประมาณ 5 – 6 คำ เป็นประโยคที่ซับซ้อนขึ้น และมักใช้ประโยคคำสั่ง 4. พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ กับผู้อื่นได้อย่างสัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังพูด 5. พูดเสียงสระ เสียงวรรณยุกต์และแม่สะกดทั้งหมดได้ชัดเจนทุกเสียง และพูดเสียงพยัญชนะ ส ได้ชัดเจนขึ้น 6. พูดได้คล่องและชัดเจนทุกเสียง ยกเว้นเสียง ร

การพูดไม่คล่องปกติ (normal disfluency) เป็นลักษณะการพูดที่มักพบในเด็ก 2 – 4 ปี เนื่องจากเด็กอยู่ในระยะที่มีประสบการณ์การเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาจากการเข้าโรงเรียน ประกอบกับกำลังพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์และการพูดมากขึ้น เด็กจึงทดลองใช้คำศัพท์ใหม่ ๆ ในการพูด หรือเล่าเรื่องต่าง ๆ แต่เนื่องจากขาดทักษะด้านการพูดและการเรียนรู้มีจำกัด ทำให้ต้องหยุดนึกหาคำที่จะใช้พูดอย่างเหมาะสม จึงอาจพูดซ้ำคำ ซ้ำพยางค์ พูดลากเสียง มีคำเอ้ออ้า แทรกบ้าง แต่ไม่บ่อยครั้ง

2.2 การเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางภาษาของเด็ก

ในขณะที่เด็กหัดพูดนั้น เด็กจะเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในภาษาของตนอย่างอัตโนมัติ ส่วนจะพัฒนาได้รวดเร็วแค่ไหนเพียงไรนั้น ขึ้นกับโอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้ และความสามารถของตัวเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ กฎเกณฑ์ทางภาษาที่เด็กเรียนรู้ ได้แก่

2.1) การหัดพูดเป็นประโยค เด็กเริ่มหัดพูดจากพยางค์หรือคำโดด ๆ ก่อน แล้วจึงหัดสร้างประโยคทั้งในรูปของประโยคบอกเล่า คำถาม และปฏิเสธ โดยปกติเด็กอายุประมาณ 18 เดือน สามารถเอาคำมาเรียงต่อกันเพื่อใช้สื่อความหมายได้ แต่เป็นการรวมคำอย่างสุ่ม ๆ จนกระทั่งอายุ 2 – 2 ½ ปี เด็กส่วนใหญ่จึงเรียนรู้กฎเกณฑ์การเอาคำมารวมกัน

ลักษณะการสร้างประโยคของเด็กในขั้นแรก เด็กจะเอาคำมาเรียงต่อกัน คำที่มักจะใช้เป็นคำนาม ซึ่งใช้สื่อความหมายสำคัญ ๆ เช่น นม รถ ขวด แม่ เตียง หมา คำประเภทนี้เรียกว่า Open class words คำอีกประเภทหนึ่งที่เด็กมักนำไปใช้เรียกว่า Pivot words คือ เป็นคำที่ใช้ประกอบและทำหน้าที่เช่นเดียวกับที่ใช้ในภาษาพูดของผู้ใหญ่ เช่น คำว่า ที่นี้ หว่า นั้น ขอบไป แล้ว เป็นต้น แต่อาจเอา Open class words 2 คำมารวมกันได้ เช่น นมด้วย หมายความว่า ต้องการจะดื่มนมจากถ้วย สีสากการพูดก็จะเร็วแบบกลั่นใจพูด หรือเด็กอาจรวม Open class words และ Pivot words เข้าด้วยกัน เช่น นมกว่า หมายความว่า ขอนมดีกว่า เป็นต้น ต่อมาจึงเรียนรู้หน้าที่ของคำขยายนาม กริยา ฯลฯ ตามลำดับ

2.2) ความชัดเจนของการพูด การพูดได้ชัดเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในการที่จะทำให้ผู้อื่นเข้าใจความหมาย และสามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องติดต่อกันได้อย่างสมบูรณ์ เด็กโดยทั่วไปเริ่มพูดชัดเจนถูกหลักไวยากรณ์เมื่ออายุประมาณ 3 ขวบ เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้นเด็กจะมีทักษะในด้านการเปล่งเสียงพยัญชนะ จำพวกพยัญชนะเดี่ยว พยัญชนะควบสองตัว พยัญชนะควบสามตัว สระเดี่ยวและสระประสมมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งมักจะพัฒนาได้ดีพอสมควรในระยะเด็กอายุ 4 ขวบ แต่ก็ยังคงขยายต่อไปจนอายุ 8 ขวบ จึงจะสามารถออกเสียงทุกเสียงได้อย่างถูกต้อง ฉะนั้นความชัดเจนในการเปล่งเสียงจึงสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องวัดพัฒนาการด้านภาษาของเด็กได้โดยอาศัยหลักไวยากรณ์ในการออกเสียงทางภาษา

ศรียา-ประภัสสร นิยมธรรม(2541)ได้เสนอการศึกษาของไลยามินา(L.M.Liyamina) เกี่ยวกับการค้นคว้าด้านพัฒนาการทางภาษาของเด็กชาวรัสเซีย เขาสรุปลักษณะการพูดของเด็กไว้ 2 ประการ ดังนี้

(1) ประโยคที่พูดมักขาดตอน และพูดเป็นประโยคไม่สมบูรณ์ ลักษณะการพูดของเด็กแต่ละคนจะมีพัฒนาการที่ถอยหลัง คือ พูดเลวลงกว่าเดิมได้ในบางช่วงอายุ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเด็กแต่ละคน

(2) มักจะพูดไม่ชัด คำที่พูดเปล่งเสียงไม่ถูกต้องแต่อาจฟังคล้ายถูก คือ ใช้เสียงได้ใกล้เคียงกับคำจริง

งานวิจัยของเขานั้นใช้วิธีสอนการออกเสียงเด็ก 2 แบบ คือ แบบที่ 1 ให้พูดตาม และแบบที่ 2 ใช้คำถามว่า "นี่คืออะไร" แบบแรกเด็กเพียงกล่าวคำซ้ำในสิ่งที่ตนได้ยิน แบบหลังเด็กต้องเรียนรู้ในการโยงความสัมพันธ์ของชื่อและสิ่งต่าง ๆ เขาพบว่า เด็กตอบคำถาม "อยู่ที่ไหน" ได้เร็วกว่าจะให้ตอบว่า "นี่คืออะไร" และคำตอบ "อยู่ที่ไหน" ก็คงที่มากกว่าเพราะเด็กสามารถชี้ได้ ผลการตอบคำถาม "นี่คืออะไร" นั้นพบว่า เด็กตอบได้ดีขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น คือ จาก 2-3% เมื่ออายุ 14 เดือน เป็น 88.7% เมื่ออายุ 24 เดือน นอกจากนี้เขาพบว่า การเรียกชื่อสิ่งของจากความทรงจำโดยตอบคำถาม "นี่คืออะไร" นั้นยาก แม้กับเด็กอายุย่าง 3 ขวบ เขาสรุปว่า การได้ยินนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ภาษาพูด และองค์ประกอบ 3 ประการที่ทำให้เด็กออกเสียงได้ชัดเจนถูกต้อง คือ อายุของเด็ก ความยากง่ายของคำนั้น และความสามารถในการได้ยินเสียงที่คนอื่นพูดเพื่อนำมาเป็นแบบอย่าง

2.3) ความคล่องในการพูด สิ่งสำคัญในการสร้างลีลาและจังหวะการพูดก็คือ แบบอย่างหรือตัวอย่างที่เด็กจะทำตาม เด็กบางคนอาจพูดตะกุกตะกักในบางระยะแล้วจะหายไปเอง การที่พ่อแม่ลงโทษเมื่อลูกมาพูดขัดจังหวะ ทำให้เด็กพูดไม่จบประโยค และเกิดอาการรีรอที่จะพูดหากมีเหตุการณ์เช่นนี้บ่อย ๆ จะทำให้เด็กไม่อาจพัฒนาภาษาอย่างปกติได้ พ่อแม่บางคนก็เร่งให้ลูกพูดเร็ว ๆ ตะคอกเข้าใส่เป็นเหตุให้เด็กติดอ่างได้ เนื่องจากมีความคับข้องใจ ถ้าหากพ่อแม่ใช้ภาษาพูดที่เด็กเข้าใจง่าย เวลาพูดใช้ประโยคไม่ยาวเกินไป ศัพท์ไม่ยากเกินไป เด็กก็จะไม่เกิดความคับข้องใจ เหตุนี้จึงพบว่าในการช่วยเด็กติดอ่างหลาย ๆ คน เพียงแต่พ่อแม่ใช้ภาษาง่ายขึ้นลูกก็หายติดอ่าง ทั้งนี้มิได้หมายความว่าพ่อแม่ต้องพูดแบบเด็ก ๆ หากแต่ให้พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี พูดได้ถูกต้องด้วยภาษาเหมาะสมแก่วัย ก็เท่ากับไม่ละเลยที่จะช่วยเหลือพัฒนาการด้านภาษาและการพูดของลูก

2.4) การเรียนรู้ศัพท์ พ่อแม่มักอยากให้ลูกเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ ได้มากมาย โดยรวดเร็ว แท้จริงแล้วพ่อแม่ควรให้โอกาสเด็กได้พัฒนาเองตามธรรมชาติ เพียงแต่คอยช่วยเหลือ เมื่อเด็กเผชิญสถานการณ์ใหม่ ๆ โดยทำตนเป็นพจนานุกรมเคลื่อนที่ คือ ให้คำใหม่ และให้คำจัดความ คำเก่าของเด็กไปด้วย อาจใช้วิธีเล่นเกม เช่น อะไรเอ่ย... หรือ นี้อะไร? ให้เด็กได้หัดพูด สัมผัส มองเห็นสิ่งนั้น ๆ ให้เด็กมีโอกาสคุ้นเคยกับบทกลอน แต่ไม่ต้องกระตุ้นให้พูดหรือโดยใช้การเล่าเรื่องจากรูปภาพที่น่าสนใจ เป็นต้น

ในด้านการศึกษเกี่ยวกับพัฒนาการด้านคำศัพท์โดยทั่ว ๆ ไป แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ การสังเกตโดยธรรมชาติ และจากการใช้แบบทดสอบคำศัพท์

วิธีแรก ใช้การบันทึกภาษาพูดของเด็กตามวัยที่ต้องการศึกษา การศึกษาแบบนี้ทำให้ได้ข้อมูลจำกัด เนื่องจากการกำหนดเวลา เช่น อาจบันทึกทุก ๆ 5 นาที โดยเว้นระยะพัก 20 นาที ซึ่งทำให้ช่วงเวลาส่วนใหญ่ที่เด็กพูดและมีกิจกรรมอื่นใดถูกตัดทอนไป การศึกษาแบบนี้ได้รับการปรับปรุงโดยการใช้เทปบันทึกภาพ และการบันทึกเสียง แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความยากลำบากเรื่องการตัดทอนข้อมูลลงไป อย่างไรก็ตามวิธีนี้ก็สะดวกกว่าการจดบันทึกด้วยรหัสซึ่งเสียเวลากว่าในการแปลความ

วิธีที่สอง เป็นการทดสอบคำศัพท์อย่างเป็นทางการ มักทำเป็น 2 แบบ คือ

ก. ทดสอบการจำคำ

ข. ทดสอบความหมายของคำ

ซึ่งทำได้โดยให้เด็กดูรูปภาพ แล้วให้บอกชื่อความหมายของภาพนั้น เช่น

ในแบบทดสอบคำศัพท์ Peabody Picture Vocabulary Test และ Ammons Full Range Picture Vocabulary Test แบบทดสอบทั้งคู่ประกอบด้วยภาพเป็นชุด ๆ ซึ่งจะเพิ่มความสลับซับซ้อนขึ้นทุกที คำตอบที่ได้ก็เอาไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ แบบทดสอบคำศัพท์ และ Ammons Full Range Picture Vocabulary Test นั้นใช้กันอย่างแพร่หลายในการทำวิจัย และในคลินิกเมื่อต้องการศึกษาปัญหาทางภาษา จุดเด่นของแบบทดสอบชุดนี้คือ มีค่าความเที่ยงตรงในเนื้อหา(Content validity)สูง เพราะคำที่เอามาทดสอบเป็นคำสำคัญ ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นแบบทดสอบที่ใช้ประโยชน์ได้กว้างขวาง คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบนี้นำไปคำนวณหา IQ ได้ เนื่องจากมีค่าสหสัมพันธ์สูงกับแบบทดสอบ IQ ของบินเน็ต(Stanford – Binet)

2.3 การวัดความสามารถทางภาษาของเด็ก

การวัดความสามารถทางภาษา แบ่งเป็นการวัดความสามารถในการแสดงออกทางภาษา ได้แก่ การพูด การเขียน และการใช้ท่าทาง การวัดการรับรู้และเข้าใจ ซึ่งต้องอาศัยการแสดงออกทางภาษามาประกอบ เช่น วัดจากการพูด การอ่าน และการเขียน โดยวัดการแสดงออกถึงความสามารถทางภาษา ซึ่งมักจะมุ่งศึกษาถึงการใช้ภาษาทั้งโดยการพูด และการเขียนเป็นสำคัญ ส่วนการใช้ท่าทางมักเป็นเพียงการประกอบคำอธิบาย เพราะสังคมเรายังไม่นิยมให้คนใช้ท่าทางแทนการพูด ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังที่ ศรียา-ประภัสร์ นิยมธรรม (2541) รวบรวมไว้เช่น

3.1) การนับจำนวนคำ จำนวนประโยค และจำนวนคำต่อประโยค โดยนับจำนวนคำที่พูดหรือเขียนในช่วงเวลาที่กำหนดให้ แล้วนำคำพูดหรือข้อเขียนนั้นมานับจำนวนคำ จำนวนประโยค และจำนวนคำต่อประโยคที่ใช้ในการพูดหรือเขียนนั้น ซึ่งจำนวนคำต่อประโยคนั้นแสดงความยาว

ของประโยคและความซับซ้อนของการใช้ภาษา สามารถวัดความคล่องในการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน เด็กที่มีอายุเพิ่มขึ้นมีแนวโน้มจะใช้ประโยคที่ยาวขึ้น

3.2) การวัดความคล่องและยืดหยุ่นของการใช้ภาษา ถ้อยคำที่เด็กเลือกใช้จะแสดงให้เห็นถึงความคล่องและความยืดหยุ่นในการใช้ภาษา ทำได้โดยหาค่าเฉลี่ยของคำที่ไม่ซ้ำกันกับจำนวนคำที่ใช้ทั้งหมด หากค่าเฉลี่ยยิ่งมากก็ยิ่งมีความคล่องและความยืดหยุ่นในการใช้ภาษามาก และโดยนัยกลับกันถ้าค่าเฉลี่ยของอัตราส่วนที่ได้มีค่าต่ำก็หมายความว่าความคล่องและความยืดหยุ่นในการใช้ภาษามีน้อยด้วย

คำที่ไม่ซ้ำ

$$\text{ค่าเฉลี่ยของความคล่องและความยืดหยุ่น} = \frac{\text{คำที่ไม่ซ้ำ}}{\text{คำที่ใช้ทั้งหมด}}$$

3.3) การวัดความถูกต้องชัดเจนของการใช้ภาษา ทุกภาษาต่างก็มีลักษณะต่างกันไปในด้านโครงสร้างของภาษา เช่น ภาษาไทยกลางมีหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยว 21 หน่วยเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายมี 8 หน่วยเสียง หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำมี 11 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียง สระประสมมี 3 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 5 หน่วยเสียง (สุวัฒน์ เสิมประวัตติ, 2541) การวัดความถูกต้องและความชัดเจนของภาษามักจะดูที่ความผิดพลาดของการใช้ซึ่งมี 4 ลักษณะคือ การใช้คำตกหล่น (omission) คือคำที่ควรมีแต่กลับขาดหายไป การเอาคำอื่นมาแทนคำที่ควรใช้(substitution) การใช้คำฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นและไม่ถูกต้อง (addition) และการเรียงลำดับคำในประโยคผิดที่ (word order) โดยดูว่ามีอัตราของความผิดพลาดเพียงใด

2.4 การพัฒนาความสามารถทางภาษา

เด็กวัยอนุบาลมีความจำกัดของพัฒนาการทางสติปัญญาที่ยังไม่เจริญจนถึงขั้นการคิดเชิงเหตุผล ความด้อยทางประสบการณ์ ความจำกัดเกี่ยวกับการรู้คำและความหมายของคำ อีกทั้งยังไม่สามารถอ่านและเขียนได้ สำหรับเด็กในวัยนี้แล้ว ภาษาพูดถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่เด็กใช้ในการติดต่อสื่อสารความต้องการ ความคิด และความรู้สึก ของเด็กกับผู้อื่นได้

1) องค์ประกอบของการพัฒนาภาษา

การที่เด็กจะพัฒนาภาษาได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1.1) ความเข้าใจภาษาที่ผู้อื่นพูด ความสามารถที่จะเข้าใจคำพูดของคนอื่น ต้องอาศัยความรู้ศัพท์ต่าง ๆ เป็นพื้นฐานทำนองเดียวกับที่ผู้ใหญ่เรียนภาษาต่างประเทศ ก็ต้องรู้ศัพท์มากพอควร จึงจะจับความได้แลอาจเข้าใจภาษาก่อนจะพูดได้ เด็กก็เช่นกัน เด็กอาจเข้าใจทำทาง

จะพูด การกระทำ แต่อาจจะไม่เข้าใจคำประโยคที่พูด ฉะนั้น เวลาพูดด้วยเด็กจะเจียบ ทว่าพอจะเข้าใจได้ว่าผู้พูดมีความเป็นมิตรหรือโกรธเคือง

ในการพัฒนาการความเข้าใจนั้นเด็กจะมีอาการตอบสนองต่อทั้งลีลาการพูด และสำเนียงที่ได้ยินในสถานการณ์ต่าง ๆ เด็กจะเรียนรู้ความหมายของคำจากสถานการณ์ จากท่าทาง การยิ้ม น้ำเสียงที่พูด

ก่อนเข้าโรงเรียน เด็กมีความรู้คำศัพท์มากพอที่จะเข้าใจคำพูดเรื่องราวที่คนเล่าหรืออ่านให้ฟังได้ สามารถแยกความเหมือนและแตกต่างในคำง่าย ๆ ได้ การได้ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ จะช่วยในการพัฒนาภาษาและความเข้าใจคำศัพท์ของเด็ก

1.2) การเรียนรู้ศัพท์ การเรียนรู้คำศัพท์ พิจารณาได้ 2 ด้าน คือ

1.2.1) ศัพท์ทั่วไป ได้แก่ คำที่มีความหมายทั่ว ๆ ไป และใช้ได้หลายกรณีแล้วแต่สภาวะการณ์ เช่น คน สวย ไป เนื่องจากศัพท์ทั่ว ๆ ไปมีประโยชน์มากกว่าศัพท์เฉพาะ เด็กจึงเรียนศัพท์ทั่วไปก่อนในทุกระดับอายุ เด็กจะเรียนรู้ศัพท์ทั่วไปมากกว่าศัพท์เฉพาะ ในการพัฒนาคำศัพท์ทั่วไปเด็กไม่ได้เรียนรู้ถึงลักษณะหน้าที่ของคำไปพร้อม ๆ กันทีเดียว เด็กจะเรียนรู้คำที่มีประโยชน์ต่อตัวเองมากที่สุด และสามารถเข้าใจได้ง่ายก่อน เช่น ชื่อคน ชื่อสัตว์ ชื่อสิ่งของ แล้วจึงเรียนรู้ส่วนต่าง ๆ ของภาษาพูดหลังสุด เพราะมีประโยชน์ต่อเขาน้อยที่สุดและใช้ยาก เช่น คำสรรพนาม เขาอาจใช้คำนามหรือท่าทางประกอบได้ เด็กจะเรียนรู้คำนามก่อนสุดและมักจะเป็นคำนามที่มีพยางค์เดียวโดยเลือกจากเสียงที่เขาชอบที่สุด ในขณะที่กำลังเล่นเสียง ต่อจากนั้นก็อาจเป็นคำ 2 – 3 พยางค์ ต่อมาก็เรียนรู้คำที่ใช้เรียกแทนบุคคล หรือสิ่งที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม เช่น แม่ พ่อ พี่ น้อง ขึ้นต่อไปก็เรียนรู้คำกริยา โดยเฉพาะคำกริยาที่ใช้แทนท่าทาง ให้ เอา ถือ ฯลฯ คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์ จะเริ่มพบในเด็กอายุ 1 1/2 ขวบ ขึ้นไป คำที่ชอบใช้มาก ได้แก่ ดี ไม่ดี น่ารัก ชน ร้อน ฯลฯ คำบุพบท และสรรพนาม มักพบหลังสุด

เมื่อวิเคราะห์ส่วนประกอบของภาษาของเด็กเริ่มหัดพูด พบว่า เด็กอายุประมาณ 18 เดือน จะใช้คำนามมากที่สุด อายุ 12 ขวบ ใช้คำนามน้อยลงแต่ใช้คำกริยา สรรพนาม และคำเชื่อมประโยคมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้คำนี้จะเห็นได้ชัดก่อนอายุ 3 ขวบ เมื่อเด็กสามารถพูดเป็นประโยคที่ถูกต้องได้ การรู้จักลักษณะการใช้คำจะช่วยให้เด็กมีภาษาที่ดีขึ้น

ในด้านจำนวนคำศัพท์ของเด็กในวัยต่าง ๆ มักขึ้นอยู่กับสติปัญญาความเฉลียวฉลาดของเด็กและโอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้ ซึ่งไม่เพียงแต่จะเพิ่มจำนวนคำ หากแต่หมายถึงการเรียนรู้ความหมายของคำนั้น ๆ ในแง่ที่ต่างออกไป ตัวอย่างเช่น คำว่า " ส้ม " ความหมายที่เรียนรู้ คือ ผลไม้ชนิดหนึ่งต่อมาอาจรู้ว่าหมายถึงสี จากนั้นอาจเรียนรู้ต่อไปอีกว่า สีส้มเกิดจากสีแดงผสมกับสีเหลือง เป็นต้น ฉะนั้นในการศึกษาเรื่องจำนวนคำศัพท์ของเด็กจึงต้องคำนึงทั้งด้านจำนวนคำที่เด็กรู้จักและความหมายในแง่ต่าง ๆ

ในช่วงสองปีแรก เด็กเรียนรู้คำศัพท์ได้ช้า หลังจากนั้นในระยะก่อนเข้าโรงเรียน จะเรียนรู้เร็วขึ้น และจะเรียนรู้อย่างรวดเร็วหลังจากเข้าโรงเรียนแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากการได้รับการสอนโดยตรงจากครู และจากการได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ผลจากการศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยาหลายท่านพบว่า โดยเฉลี่ยเด็กประถมปีที่ 1 จะรู้จักคำประมาณ 20,000 ถึง 24,000 คำ หรือ 5 – 6 % ของคำในพจนานุกรมฉบับมาตรฐาน ครึ่งโตถึงชั้น ป.6 จะรู้คำศัพท์ประมาณ 50,000 คำ และราว 80,000 คำหรือ 22% ของคำในพจนานุกรมฉบับมาตรฐานสำหรับเด็กที่เริ่มเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ความแตกต่างของการเรียนรู้คำศัพท์ของเด็กแต่ละคนนั้น เริ่มเห็นได้ตั้งแต่เมื่ออายุ 18 เดือน และเพิ่มจนเห็นชัดมากขึ้นตามอายุ สิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องนี้อย่างมากก็คือ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้ แรงกระตุ้นและสติปัญญาของเด็ก

จำนวนคำศัพท์ที่เด็กเรียนรู้ ส่งผลถึงภาษาพูดของเด็กและยังรวมไปถึงภาษาเขียนด้วยการใช้ถ้อยคำในการเขียนจะสะท้อนให้เห็นถึงจำนวนคำที่เด็กรู้จักและพูดได้ ดังนั้น ความสำเร็จในการเขียนจึงขึ้นอยู่กับความสำเร็จทางการใช้ภาษาพูดด้วย

1.2.2) ศัพท์เฉพาะ ได้แก่ คำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจง และใช้ได้บางสถานการณ์เท่านั้น ในวัยเด็กตอนต้นเป็นระยะที่เด็กมุ่งพัฒนากับการใช้คำศัพท์ทั่วไป จึงไม่ได้มุ่งเพิ่มคำศัพท์เฉพาะมากนัก จากวัย 3 ขวบเป็นต้นไป คำศัพท์เฉพาะต่าง ๆ จึงเริ่มมีบทบาทควบคู่ไปกับการใช้คำศัพท์ทั่วไป คำศัพท์เฉพาะดังกล่าวจะมีพัฒนาการไปตามวัย คือ

(1) คำศัพท์ประเภทลงตา เป็นการเลือกใช้คำที่เด็กต้องใจ โดยที่คำนั้นอาจเป็นคำยาก ยาว และเด็กอาจไม่รู้จักความหมาย การเอามาพูดก็เพียงเพื่อจะแสดงออกว่าตนรู้จักคำนั้น จึงพบว่าบางทีก็นำมาพูดผิด ๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นกับเด็กในวัย 1 – 2 ขวบ เช่น เด็กอาจได้ยินผู้ใหญ่พูดคำว่า หูรธา จึงจำมาพูดในสถานการณ์อื่นซึ่งอาจผิดหรือถูกก็ได้ แต่เด็กรู้สึกภูมิใจว่าตนรู้จักคำนั้น

(2) คำศัพท์ประเภทแสดงจรรยาบรรณ ได้แก่ คำว่า ขอขอบคุณ ขอโทษ และสวัสดิ์ คำเหล่านี้เด็กควรเรียนรู้การใช้โดยถูกต้อง การใช้คำเหล่านี้ได้ถูกต้องแค่ไหนขึ้นอยู่กับ การฝึกฝนที่เด็กได้รับ

(3) คำศัพท์เกี่ยวกับสี เด็กเล็ก ๆ มักสนใจเรื่องสี ชื่อของสีจึงได้รับความสนใจแต่วัยต้น ๆ เด็กส่วนมากจะรู้จักสีก่อนอายุ 4 ขวบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเด็กสนใจเพียงไร และมีโอกาสเรียนรู้เรื่องสีแค่ไหน

(4) คำศัพท์เกี่ยวกับตัวเลข เด็กอายุ 2 ½ - 3 ขวบ หลาย ๆ คน สามารถนับเลขได้ถึง 10 แต่จะเข้าใจความหมายเพียงไรนั้นยังน่าสงสัย คำศัพท์ของเด็กพวกนี้น่าจะเป็น

การนับแบบ นกแก้ว มากกว่า อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าโรงเรียนแล้ว เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ความหมายไปเอง โดยทั่วไปแล้วเด็กปกติจะสามารถนับได้จริง ๆ ราว 5 ขวบ และรู้ความหมายตัวเลขในราว ๆ 9 ขวบ

(5) คำศัพท์เกี่ยวกับเวลา เด็กอายุประมาณ 6 – 7 ขวบ จะเข้าใจความหมายของคำว่า “ เข้า ” “ บ่าย ” “ เย็น ” “ กลางคืน ” “ หน้าร้อน ” “ หน้าฝน ” และเมื่อไปโรงเรียนก็จะรู้จักชื่อวัน เดือน ปี

(6) คำศัพท์เกี่ยวกับเงิน เมื่อยังเล็ก เหยี่ยงหรือธนบัตรทั้งหลายก็ คือเงิน เหมือนกันหมด จากการศึกษาพบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนจะเรียนรู้คำศัพท์ ในด้านค่าของเงินได้เร็ว และมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งฐานะดี ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าชีวิตต้องพัวพันกับค่าของเงินมากกว่า เช่น อาจถูกใช้ไปซื้อของ อย่างไรก็ตามก่อนระยะสิ้นสุดวัยเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อของค่าของเงินที่ใช้กันในประเทศ และอาจรู้จักค่าของเงินต่างประเทศด้วย

(7) ศัพท์แสง เป็นคำพูดซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นภาษาที่ถูกต้อง ควรแก่การพูด คำพวกนี้ ได้แก่ คำสลับ คำที่นำมาเพี้ยนความหมาย เป็นต้น การใช้คำประเภทนี้ของเด็กเล็ก ๆ เป็นการเลียนแบบโดยไม่รู้ความหมายที่แท้จริง เด็กใช้เพียงเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ใหญ่ ทำให้ผู้ใหญ่ตกอกตกใจ หรือเพียงเพื่อทำตัวให้เหมือนกับเด็กรุ่นโต ๆ เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนจะเรียนคำแสลงได้มากด้วยการเรียนรู้จากเพื่อนบ้าน

(8) ภาษาลับเฉพาะ พบในเด็กวัยก่อนวัยรุ่น เด็กพวกนี้มักมีภาษาเฉพาะกลุ่มของตนโดยเฉพาะ อาจเป็นทั้งภาษาพูด ภาษาเขียนหรือการให้สัญญาณเป็นรหัสต่าง ๆ เพื่อไม่ให้คนอื่นรู้ความลับในหมู่ของตน ภาษาลับมักเริ่มตอนเด็กอายุราว 8 ขวบไปจนถึง 15 ปี และจะมีมากที่สุดในช่วงอายุ 10 – 13 ปี เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะมีรหัสของภาษาที่ใช้ต่างกันไปและพบว่าเด็กผู้หญิงนิยมใช้ภาษาลับเฉพาะมากกว่าเด็กผู้ชาย ภาษาลับเฉพาะนั้นนอกจากจะช่วยให้เด็กเกิดความพึงพอใจ และมีความรู้สึกปลอดภัยแล้ว ยังช่วยกระตุ้นการทำงานของสมองในแง่ให้เกิดการคิดสมมติอีกด้วย

1.3) การสร้างประโยค เมื่อเด็กเริ่มพูดเป็นประโยค ก็มักทำโดยเอาคำมาต่อกัน ซึ่งเด็กจะเริ่มทำได้ก่อนอายุ 2 ขวบระยะแรก เด็กมักใช้คำเดี่ยวก่อน อาจเป็นคำนามหรือกริยามาประกอบกับท่าทาง กล่าวคือ เมื่อพูดก็จะทำท่าประกอบไปด้วย เพื่อบ่งบอกถึงความต้องการ เช่น “ ขอ ” แล้วชี้ไปยังตุ๊กตาหรือลูกบอล เพื่อแทนประโยคว่า “ ขอตุ๊กตา ” “ ขอลูกบอล ” เป็นต้น

เมื่อเด็กอายุประมาณ 3 ขวบ เด็กจะรวมคำมาต่อประโยคแต่ยังไม่สมบูรณ์ประโยค มักประกอบด้วยคำนาม และคำกริยา บางครั้งอาจมีคำคุณศัพท์ หรือกริยาวิเศษณ์ด้วย คำที่ไม่เอามาใช้คือ บุพบท สรรพนาม และคำเชื่อมประโยค ตัวอย่างเช่น นม- ตู น้ำ - ตู เป็นต้น

อายุ 4 ขวบ เด็กพูดเป็นประโยคได้เกือบสมบูรณ์ และรู้จักใช้คำเกือบทุกประเภท

อายุ 6 ขวบ เด็กรู้จักใช้ประโยคเกือบทุกแบบ ประโยคที่ใช้ตอนแรก ๆ มักจะเป็น ประโยคง่าย ๆ แล้วค่อย ๆ ซับซ้อนขึ้นตามลำดับ ความยาวของประโยคก็เช่นกันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนอายุ 9 1/2 ปี แล้วจะคงที่หรือลดลงเล็กน้อย

เด็กเล็ก ๆ จะเพิ่มความยาวของประโยคโดยการใส่ "และ" มาเชื่อม แต่เด็กโตจะมีวิธี รวมประโยคโดยใช้ อนุประโยค อย่างไรก็ตาม ความยาวและลักษณะของประโยคที่ใช้จะมีความ แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทุกระดับอายุ เด็กฉลาดที่มาจากครอบครัวซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมสูง มักจะใช้ประโยคซับซ้อนมากกว่าเด็กที่ไม่ฉลาด หรือมาจากครอบครัวซึ่งมีฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมต่ำ นอกจากนี้ เด็กผู้หญิงมักมีความสามารถในการสร้างประโยคเหนือกว่าเด็ก ผู้ชายในทุกระดับอายุ

การพูดผิดไวยากรณ์ มักพบเสมอในเด็กเล็ก ๆ ที่หลุดพูดไปจนถึง 3 ขวบ และถือเป็น เรื่องปกติ ลักษณะการพูดเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความยุ่งยากที่เด็กต้องประสบในการเอาคำมา รวมกัน ปัญหาใหญ่คือการใช้คำสรรพนาม การใช้ลักษณะนาม และการใช้คำกริยาให้ถูกต้องตาม กาลเวลา เช่น กินแล้ว กำลังกิน ยังไม่ได้กิน เป็นต้น

1.4) การออกเสียง เด็กจะพูดเลียนเสียงตามที่ตนได้ยิน ดังจะเห็นได้ว่าเด็กจะพูด ภาษาได้ตามลักษณะภาษาที่ตนได้ยินจากสิ่งแวดล้อม โดยปกติเด็กหลังวัย 3 ขวบ จะออกเสียงได้ ค่อนข้างชัดเจนมากขึ้น แต่มีบางคนยังออกเสียงบางอย่างไม่ชัดเจน เช่น พ่อ-บ๊อ ช่าง-ช่าง ฉี่ - สี่ แต่หลังจาก 5 - 6 ปีไปแล้วอาการพูดแบบนี้จะค่อย ๆ หดไป เด็กมักพูดชัดเหมือนผู้ใหญ่ การพูด ชัดเจนแค่ไหนยังขึ้นอยู่กับอัตราส่วนในการพัฒนาการของอวัยวะที่ใช้ในการออกเสียง ซึ่งมักจะ แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยทั่วไปการที่เด็กได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากพ่อแม่ผู้ใกล้ชิดก็ ทำให้เด็กสามารถพูดได้ชัดเจนขึ้น

1.5) ในด้านคุณภาพของน้ำเสียงที่พูด ปกติเด็กมักมีเสียงสูงและพูดเสียงขึ้นจมูก ไม่ค่อยได้ หลังอายุ 3 ขวบไปแล้วจะเริ่มเปลี่ยน คือเสียงที่พูดจะต่ำลงทำให้พูดชัดขึ้น และเริ่ม พัฒนาเสียงที่ขึ้นจมูก หลังอายุ 4 ขวบเสียงจะต่ำขึ้น และมักชอบตะโกน หัวใจร้องมากขึ้น ซึ่งเด็กผู้ชายมักพูดน้อยลง โดยเฉพาะเมื่อจะเข้าวัยรุ่นเพราะไม่อยาก มีเสียงผิดเพี้ยน

ดังนั้นในการพัฒนาความสามารถทางภาษาให้แก่เด็กนั้น ครูผู้สอนควรคำนึงถึงองค์ ประกอบของการพัฒนาภาษาข้างต้นและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางภาษาดังต่อ ไปนี้ด้วย

2) ปัจจัยในการพัฒนาภาษา

การพัฒนาภาษาให้แก่เด็กนั้นมีปัจจัยที่สำคัญดังนี้

2.1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลจากตัวครู ครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาให้กับเด็ก เพราะเด็กจะเรียนรู้และเลียนแบบจากครูตลอดเวลา หากครูท่านใดที่เด็กรักและศรัทธามาก เด็กก็จะยิ่งจดจำสิ่งที่ครูสอนและเลียนแบบสิ่งที่ครูประพฤติมากตามไปด้วย ดังนั้นบุคลิกลักษณะและบทบาทของครูจึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาทั้งในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนเป็นอันมากซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

2.1.1) ความรู้ของครู ครูที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็ก จะเข้าใจและเลือกวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาได้อย่างเหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของเด็ก ทำให้การพัฒนาทักษะทางภาษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้ามหากครูไม่มีความรู้ความเข้าใจมุ่งที่จะสอนตามที่ตนถนัด โดยไม่คำนึงถึงเด็กและวิธีการสอน การฝึกทักษะทางภาษาก็อาจล้มเหลวไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการสอน

2.1.2) เจตคติของครู ความคิดหรือความรู้สึกของครูผู้สอนที่มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะทางภาษาย่อมแสดงออกให้เด็กทราบได้ทางสีหน้า ท่าทาง แววตา คำพูด และจากการฝึกทักษะต่าง ๆ ซึ่งครูที่เห็นคุณค่าของการพัฒนาทักษะทางภาษาก็จะพยายามหาวิธีการสอนและเวลาสำหรับฝึกทักษะเหล่านั้นให้กับเด็กด้วยความสนใจ และเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้าม ถ้าครูผู้สอนไม่เห็นคุณค่าของการฝึกทักษะทางภาษาก็จะปล่อยให้เด็กพัฒนาทักษะต่าง ๆ เาเองตามธรรมชาติ ซึ่งอาจจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

2.1.3) บุคลิกภาพและพฤติกรรมของครู เนื่องจากเด็กสามารถเรียนรู้และเลียนแบบจากครูได้ตลอดเวลาดังกล่าวข้างต้น ฉะนั้นถ้าครูผู้สอนมีบุคลิกภาพโดยเป็นผู้ฟังที่ดี สนใจและตั้งใจ ฟังเมื่อเด็กพูด เด็กก็จะเป็นผู้มีมารยาทในการฟังที่ดี มีสมาธิในการฟัง สนใจสิ่งที่ครูและเพื่อน ๆ พูด ในทางกลับกันถ้าครูพูดขณะที่เด็กคุยกัน หรือครูไม่สนใจการฟังและการพูดของเด็ก เด็กก็จะพูดแข่งครูบ้าง พูดแข่งเพื่อนบ้าง โดยไม่รู้ว่าจังหวะใดควรพูดและจังหวะใดควรฟัง

2.1.4) ความสามารถในการใช้ภาษาของครู การพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กจะได้ดีผลย่อมขึ้นกับปัจจัยที่สำคัญของครูอีกประการหนึ่งคือ ความสามารถในการใช้ภาษาของครู ว่าครูมีความสามารถในการเลือกใช้คำหรือประโยคได้ถูกต้องและเหมาะสมเพียงใด ทั้งนี้เพื่อการเป็นต้นแบบสำหรับเด็ก ให้เด็กได้เลียนแบบอย่างการใช้ภาษา เช่น ครูใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ ใช้น้ำเสียงที่สุภาพ นุ่มนวล ชัดเจน ได้รับความสนใจ เด็กก็จะเลียนแบบการใช้ภาษาของครูในการพัฒนาทักษะทางภาษาได้ดีตามไปด้วย

2.1.5) การสอนของครู ครูมีบทบาทและหน้าที่โดยตรงในการกำหนด และจัดกิจกรรมฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน ให้กับเด็ก ถ้าครูจัดกิจกรรมฝึกทักษะทาง ภาษาให้เด็กได้ครบตามความมุ่งหมายและประเภทของทักษะดังกล่าวแล้ว การพัฒนาทักษะทาง ภาษาก็จะสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพสูงสุด แต่ถ้าครูฝึกทักษะทางภาษาเพียงบางอย่างที่คุณถนัด และไม่นำทักษะทั้งสี่มาสัมพันธ์หรือบูรณาการไว้ด้วยกัน ก็จะทำให้เด็กขาดทักษะทางภาษาบาง ประการซึ่งจะมีผลเสียในการนำทักษะทางภาษาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น การสอนของครู จึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาโดยตรงที่สำคัญมากที่สุดอีกประการหนึ่ง

2.2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลจากตัวเด็ก ถึงแม้ครูจะจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะทางภาษา ให้กับเด็กในห้อง โดยให้ทุกคนกระทำเหมือนกันและพร้อมกันก็ตาม แต่ผลของการพัฒนาทักษะ ทางภาษาของเด็กแต่ละคนก็คงจะแตกต่างกัน สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดผลเช่นนี้ก็เพราะความ แตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กในด้านต่าง ๆ นั้นเอง ปัจจัยที่มีอิทธิพลจากตัวเด็กจึงอาจกล่าว สรุปได้ดังนี้

2.2.1) สภาพกายของเด็ก อวัยวะสำคัญของการรับรู้ภาษา คือ ประสาทสัมผัส ผัส ต่าง ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องสังเกตและสำรวจดูว่าเด็กคนใดมีประสาทสัมผัสใดไม่ปกติบ้าง หากพบ ความผิดปกติครูจะต้องให้ความช่วยเหลือ เช่น ถ้าหูพิการ สายตาสั้น ครูก็ควรย้ายที่นั่งให้นั่งใกล้ครู หรือส่งไปให้แพทย์ตรวจรักษา นอกจากประสาทหูและตาแล้ว สภาพกายที่เจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะทางภาษา นอกจากนี้สุขนิสัยก็อาจมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะ ทางภาษาได้ด้วย

2.2.2) สติปัญญาของเด็ก ระดับสติปัญญาของผู้เรียนก็มีผลต่อการพัฒนา ทักษะทางภาษาด้วยเพราะผู้เรียนที่มีสติปัญญาสูง มีความจำดี มีสมาธิติดตามเรื่องได้นาน จะมีความ เข้าใจในเรื่องราวที่ฟังหรืออ่านได้ตรงถูกต้อง และรวดเร็ว ทำให้การพัฒนาทักษะการฟังและ อ่านพัฒนาไปได้เร็ว แต่เด็กที่มีสติปัญญาต่ำจะพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนได้ช้า

2.2.3) อารมณ์ของเด็ก อารมณ์ของเด็กมีผลกระทบต่อทักษะทางภาษาใน ขณะที่กำลังเรียนอย่างยิ่ง เพราะหากเด็กมีอารมณ์ที่ไม่ปกติในขณะที่ฟังหรืออ่านก็ไม่สามารถที่จะ รับรู้เรื่องราวใด ๆ ที่ฟังหรืออ่านได้ เช่น การฟังขณะที่มีอารมณ์โกรธ เสียใจ ดีใจ เศร้าใจ หรือฟัง ซ้ำน ผู้ฟังจะไม่ได้สนใจในสิ่งที่ฟังทำให้ไม่เข้าใจเรื่องราวที่รับฟัง ดังนั้น การฝึกทักษะทางภาษา ขณะที่เด็กมีอารมณ์ไม่ปกติจึงไม่เกิดผลเท่าที่ควร

2.2.4) ความสนใจของเด็ก เนื่องจากความสนใจเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ คนเรามีความตั้งใจต่อการประกอบกิจกรรมต่างๆ อันเป็นผลทำให้บุคคลสามารถประกอบกิจกรรม นั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะทางภาษาในด้านต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน หากครูมี

ความสามารถในการสร้างความสนใจให้เด็กเกิดแก่เด็กอย่างได้ผล เด็กก็จะตั้งใจฝึกทักษะทางภาษานี้อย่างจริงจัง ดังนั้นความสนใจของเด็กจึงนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาเป็นอันมาก

2.2.5) ความรู้พื้นฐานของเด็ก ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์เดิมของเด็กมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนของเด็กด้วย ในการฟังหรืออ่านเรื่องราวใด ๆ ผู้ฟังหรือผู้อ่านจะรับรู้และเข้าใจได้อย่างดีในเวลาอันรวดเร็ว เรื่องที่ฟังหรืออ่านนั้นจะต้องใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับความรู้พื้นฐานหรือประสบการณ์ของผู้ฟังหรือผู้อ่าน เพราะผู้ฟังหรือผู้อ่านต้องแปลเสียงและภาพโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ หรือความรู้เดิมเป็นความเข้าใจ ดังนั้น การเลือกเรื่องมาใช้ในการฝึกทักษะทางภาษาทั้งการฟัง การอ่าน การพูด และการเขียนจึงควรเป็นสิ่งที่เด็กมีประสบการณ์มาแล้ว

2.2.6) ภูมิหลังของเด็ก ภูมิหลังของเด็ก หมายถึง เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ภูมิลำเนาและเพศของเด็กซึ่งสิ่งต่างๆ ที่กล่าวถึงนี้ล้วนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์และการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กทั้งสิ้น

2.2.7) จำนวนพี่น้องในครอบครัวของเด็ก เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีจำนวนพี่น้องไม่มากนัก พ่อแม่ย่อมมีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนมกับลูก การพัฒนาทางภาษาของเด็กก็พัฒนาได้มากและเร็วกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าลูกคนหัวปีมักจะมีพัฒนาการทางภาษาดีกว่าลูกคนสุดท้อง เพราะเขาย่อมมีโอกาสใกล้ชิดพ่อแม่หรือผู้ใหญ่มากกว่า และได้ประสบการณ์ทางภาษาซึ่งเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางภาษาได้มากกว่าลูกคนสุดท้อง ส่วนในเรื่องจำนวนพี่น้องของเด็กที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางภาษาที่ต่างประเทศมีผู้ศึกษาไว้ พบว่า เด็กลูกโตนพัฒนาทักษะทางภาษาได้เร็วกว่าลูกแฝด โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการพูด

2.3) สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะการฟังของเด็กที่ครูผู้สอนควรคำนึงถึง เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมฝึกทักษะการฟังสำหรับเด็ก ลักษณะของสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางภาษามีดังต่อไปนี้

2.3.1) ภาษาที่ใช้ที่บ้าน ภาษาที่บ้านซึ่งเด็กใช้มาตั้งแต่เริ่มแรกนั้น การใช้ภาษาดังกล่าวย่อมเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็ก เมื่อเด็กเคยชินภาษาสำเนียงหนึ่ง แต่ต้องมาฟังภาษาสำเนียงที่โรงเรียนอีกอย่างหนึ่ง ทำให้เด็กเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมไม่ได้ ย่อมเป็นปัญหาในการพัฒนาทักษะทางภาษาแก่เด็กด้วย

2.3.2) ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เด็ก ๆ ที่มีฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวดีย่อมมีประสบการณ์กว้างขวาง เพราะครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดีจะมีโทรทัศน์ วิทยุ และมักพาเด็กไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้เด็กได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลที่ช่วยทำให้ทักษะทางภาษาของเด็กดีขึ้นด้วย

2.3.3) ฐานะทางสังคมที่แวดล้อมเด็ก สังคมที่เด็กอยู่นั้นอาจเป็นสิ่งคมเมืองหรือสังคมชนบท เด็กที่อยู่ในสังคมเมืองที่มีประชาชนหนาแน่น เด็กย่อมได้รับรู้รับฟังสิ่งต่าง ๆ มาก ทำให้มีประสบการณ์กว้างและเด็กมีการพัฒนาทักษะทางภาษาได้ดี นอกจากนี้สังคมของคนในครอบครัวยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะทางภาษาให้ดีขึ้นได้เช่นเดียวกัน

2.3.4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ครูที่มีความเป็นกันเองกับผู้เรียนจะทำให้เด็กรักและศรัทธา ซึ่งจะช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะทางภาษาได้มากขึ้น รวมทั้งบรรยากาศในการเรียนการสอนย่อมเป็นไปด้วยดี

2.3.5) ความสัมพันธ์ของเด็กกับเพื่อน ๆ ในชั้นและในโรงเรียน เด็กที่มีความสัมพันธ์กับคนอื่นดี จะช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาให้ดีขึ้นได้ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเด็กด้วยกันเป็นส่วนสำคัญมากในการพัฒนาทักษะทางภาษาและทางด้านมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งยังเป็นการสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดีอีกด้วย

3. แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และความรู้เกี่ยวกับภาษาของเด็กสองภาษา

3.1 ภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง

อรุณี วิริยะจิตรา (2532) ได้กล่าวถึง ความหมายของภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สองไว้ดังนี้ ภาษาที่หนึ่ง หมายถึง ภาษาที่เด็กพูดได้เป็นภาษาแรก เพราะเป็นภาษาที่พ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูใช้พูดกันในครอบครัว เช่น ภาษาแรกของคนไทยส่วนใหญ่ในประเทศไทยคือภาษาไทย แต่ภาษาแรกของคนไทยมุสลิม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย คือ ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส คือ ภาษามลายู เป็นต้น

ภาษาที่สอง หมายถึง ภาษาอื่นที่ผู้เรียนเรียนเพื่อใช้รองไปจากภาษาแรก อาจเป็นภาษาราชการหรือภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในการเรียนการสอนที่โรงเรียน หรือในประเทศที่มีภาษาถิ่นใช้มากมายจนจำเป็นต้องกำหนดภาษากลางขึ้นมาเพื่อใช้ในการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มชนในประเทศนั้น เช่น ประเทศไทย เป็นต้น

3.1.1 การเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง

1) การเรียนรู้ภาษาที่หนึ่ง แนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งมีอยู่สองแนวความคิดใหญ่ ๆ คือ แนวความคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยม(Behaviorism) และแนวความคิดกลุ่มพุทธรนิยม (Cognitivism)

กลุ่มพฤติกรรมนิยม Skinner (1957) เชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ตลอดจนถึงการเรียนรู้ทางภาษาเป็นการสร้างสมนิสัยที่เกิดจากการฝึกโดยใช้สิ่งตอบสนองด้วยแรงเสริมหรือรางวัล เด็กเริ่มเรียนภาษาโดยอาศัยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูให้ข้อมูล เด็กเริ่มจากการเลียนแบบเสียงเป็นคำ ๆ เมื่อเด็กได้ยินเสียงใดซ้ำ ๆ เด็กจะจำและพยายามเลียนแบบเสียงนั้นให้เหมือน เมื่อเด็กได้รับแรงเสริมหรือรางวัล เช่น การยิ้ม หรือคำชมเชยจากผู้ใหญ่ เด็กก็จะพยายามทำเสียงนั้นบ่อยขึ้นจนเป็นนิสัย ในด้านความหมาย เด็กจะเรียนรู้ความหมายโดยอาศัยความจำเชื่อมโยงระหว่างคำกับวัตถุ ในด้านประโยค เด็กจะสังเกตรูปประโยคที่ผู้ใหญ่ใช้แล้วหาข้อสรุปรูปแบบของประโยคด้วยตัวเองจากข้อมูลที่ได้รับจากผู้ใหญ่

กลุ่มพุทธรนิยม เชื่อว่าการเรียนรู้ภาษาเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ภายในสมองมนุษย์ ด้วยสมองของมนุษย์มีกลไกในการเรียนรู้ภาษา (language acquisition device) ติดตัวมาแต่กำเนิด คนเราสามารถเรียนรู้ภาษาแรกได้อย่างง่ายดาย เพราะมีองค์ความรู้ที่อยู่ในจิตใต้สำนึกเกี่ยวกับโครงสร้างของภาษา(Chomsky, 1965) ในช่วงต่อมาได้มีผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งกับ Chomsky ได้พยายามปรับปรุงความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาเพิ่มขึ้นว่า ลักษณะที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดซึ่งทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์อื่นนั่นคือ ความสามารถของสมองในด้าน การเรียนรู้หรือพัฒนาภาษา (language capacity) มนุษย์ไม่ได้มีเฉพาะความรู้ในกฎเกณฑ์ไวยากรณ์ของภาษาเท่านั้น แต่ยังมีความรู้ในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ อีกด้วย(communicative competence) (Hymes, 1970) นอกจากนี้เด็กจะไม่สามารถเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งได้เลย ถ้าขาดการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว แม้จะมีความสามารถในการเรียนรู้ภายในสมองก็ตาม (Halliday, 1975)

การเรียนรู้ภาษาเป็นเรื่องที่ยากมากทีเดียว เราตระหนักว่าภาษาแต่ละภาษานั้นประกอบด้วย คำหลาย ๆ คำ เป็นแสน ๆ คำ การศึกษาในเด็กเล็กพบว่า เด็กเล็ก ๆ สามารถเรียนรู้คำใหม่ไว้วันละ 5 คำ (Clark, 1983) การเรียนรู้ความหมายของคำเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเด็กจะต้องผ่านกระบวนการได้มาซึ่งมโนทัศน์จำนวนมาก และเป็นงานที่หนักทีเดียว ลักษณะการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งนี้มีความยากกว่าการเรียนรู้ภาษาที่สอง ซึ่งผู้เรียนภาษาที่สองนั้นสามารถที่จะนำเอาการเรียนรู้จากภาษาที่หนึ่งมาถ่ายโอนความหมายไปยังภาษาอีกภาษาหนึ่งได้ ถึงแม้ว่าการเพิ่มพูนศัพท์

หรือการเรียนรู้ศัพท์นั้นเป็นส่วนสำคัญในการเรียนภาษา แต่การเลียนเสียงและการเรียงลำดับของคำในภาษาซับซ้อนกว่า ต้องใช้เวลา และความพยายามสูงกว่าด้วย

ในการเรียนภาษาที่หนึ่งนั้น เด็กเรียนรู้จากคนรอบข้างด้วย แต่ละประโยคซึ่งเด็กได้ยินจะสัมพันธ์กับกฎทางภาษาหลายกฎร่วมกัน เพื่อกำหนดให้เป็นประโยคนั้น ๆ องค์ประกอบของประโยคจะต้องได้รับการวิเคราะห์และทำความเข้าใจว่าอะไรถูก อะไรผิด ด้วยตัวของเด็กเอง เด็กจะเรียนภาษาแรกได้ดีโดยไม่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขคำพูดที่ผิด ทั้งทางเสียง ลำดับของคำ และไวยากรณ์ มีหลักฐานทางการวิจัยยืนยันว่าเด็กมีความสามารถที่จะได้มาซึ่งภาษาของตัวเองโดยไม่ต้องมีใครสอน ถ้าภาษานั้นเป็นภาษาที่หนึ่ง และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีการสื่อสารโต้ตอบอยู่เป็นประจำ และการแก้ไขความผิดพลาดทางการพูดของเด็กเล็กไม่มีผลต่อความเข้าใจทางภาษาที่ถูกต้องของเด็กถ้าเด็กยังอายุไม่ถึง 10 ขวบ ดังที่แมควินนี่ (Mac Whinney, 1993) ได้เสนอตัวอย่างเด็กที่ต่อต้านการแก้ไขของผู้ใหญ่ดังนี้

CHILD	Nobody don't like me.
MOTHER	No, say, " Nobody likes me. "
CHILD	Nobody don't like me.
(dialogue repeated eight times)	
MOTHER	Now listen carefully, say, " Nobody like me. "
CHILD	Oh! Nobody don't likes me.

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งหรือภาษาแม่ของเด็กนั้น เกิดขึ้นโดยธรรมชาติจากการรับรู้ข้อมูลภาษาของคนรอบข้างที่ใช้ภาษา ซึ่งเป็นกระบวนการทำความเข้าใจกับระบบเสียง และกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ซับซ้อน มีเพียงเฉพาะมนุษย์เท่านั้นที่มีความสามารถทำได้

2) การเรียนรู้ภาษาที่สอง ปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับการได้มาซึ่งภาษาที่สองของมนุษย์ที่ได้รับความสนใจมาก คือ การศึกษาของ Stephen Krashen (1985 อ้างถึงใน ทักษิณา สมประสงค์. 2539) ซึ่งได้กล่าวถึงสมมติฐานในการเรียนรู้ภาษาที่สองไว้ สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ภาษาที่สองของคนเรามีอยู่ 2 แบบ คือ การรู้ภาษา(Language Acquisition) และการเรียนภาษา (Language Learning)

การรู้ภาษา (Language Acquisition) เป็นวิธีการเรียนรู้ภาษาที่ 2 ที่มีกระบวนการคล้ายคลึงหรือเหมือนกันกับการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งหรือภาษาแม่ คือ เป็นการเรียนรู้ภาษาโดยไม่รู้ตัว การเรียนรู้แบบนี้ผู้เรียนมักไม่รู้ตัวว่าได้เรียนกฎเกณฑ์ทางภาษาแล้ว เพราะไม่มีการเน้นเรื่องกฎเกณฑ์ดังกล่าว แต่ผู้เรียนจะรู้สึกได้ถึงความถูกต้องของภาษา แม้จะไม่ได้เรียนกฎเกณฑ์โดยตรง การเรียนรู้แบบนี้จึงเป็นธรรมชาติ และไม่เป็นทางการ

การเรียนรู้ภาษา (Language Learning) เป็นวิธีการเรียนรู้ภาษาที่ 2 ซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างรู้ตัว เป็นการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษาเป็นหลัก ซึ่งผู้เรียนมักจะสามารรถอธิบายกฎเกณฑ์ของภาษาได้ มีความรู้เกี่ยวกับตัวภาษาที่เรียน แต่ในกระบวนการเรียนด้วยวิธีนี้ไม่มีการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเหมือนในชีวิตประจำวันจึงเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สองของเด็กดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ถ้าจะพัฒนาการเรียนรู้ทั้งสองภาษาของเด็กจะต้องไม่ทอดทิ้งการเรียนรู้ภาษาใดภาษาหนึ่งและทั้งสองภาษาต้องได้รับการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง

พรชูลี อาชาวอรุณ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กสองภาษา พบว่า ในการเรียนการสอนภาษา ผู้ชำนาญการคือคนที่สามารถเรียนได้หลาย ๆ ภาษา โดยเมื่อบุคคลหนึ่งเรียนรู้ภาษาใดภาษาหนึ่งแล้ว สามารถที่จะเรียนรู้ภาษาอื่น ๆ ต่อเนื่องไปได้อีก กล่าวคือ ภาษาแม่หรือภาษาที่หนึ่ง จะเป็นรากฐานในการเรียนรู้ภาษาที่สอง และภาษาที่สองจะเป็นฐานการเรียนรู้ภาษาที่สาม และภาษาต่อ ๆ ไป อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

3.1.2 ความแตกต่างและความสัมพันธ์ของภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง

การเรียนรู้ภาษาที่หนึ่ง เป็นการเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติของเด็กส่วนการเรียนรู้ภาษาที่สองมักเกิดจากการสอนที่อาจจะเป็นการสอนแบบเป็นแบบแผนที่ครู และโรงเรียนจัดให้ หรืออาจจะเกิดจากการเรียนรู้ที่ผู้ปกครองให้อย่างเป็นระบบก็ได้ และในการส่งเสริมให้เด็กมีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ และสื่อสารได้ในภาษาที่สอง ครูหรือผู้ปกครองควรสนใจศึกษาถึงลักษณะการเรียนรู้ภาษาที่สอง และตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งและการเรียนรู้ภาษาที่สองด้วย นักการศึกษาภาษาที่สอง ชื่อ เพรเตอร์ (Prator, 1969 อ้างถึงใน แรมสมร อยู่สถาพร, 2532) ได้อธิบายถึงความแตกต่างของการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่ง และภาษาที่สองไว้ 10 ด้านด้วยกัน คือ

- 1) *ด้านเวลา* เวลาของการเรียนรู้ภาษาที่สองนั้นจำกัด ในขณะที่เวลาของการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งนั้นมีอยู่ตลอดเวลาตลอดวัน
- 2) *ความรับผิดชอบของครู* เนื่องจากเวลาที่จำกัดความรับผิดชอบของผู้สอนภาษาที่สอง จึงมีขอบเขตกว้างขวาง ในขณะที่ผู้สอนภาษาที่หนึ่ง ใช้วิธีการสอนที่เข้าใจให้เด็กเกิดความอยากเรียนและมีประสบการณ์ด้านการใช้ภาษาเพิ่มขึ้น ผู้สอนภาษาที่สองจะต้องรับผิดชอบในทุก ๆ ด้านของการเรียนการสอนภาษาที่สอง

3) *เนื้อหาที่กำหนด* เนื่องจากเวลาที่ใช้ในการเรียนภาษาที่สอง เป็นไปอย่างจำกัด ดังนั้นเนื้อหาของภาษาที่สองที่นักเรียนจะต้องเรียนนั้น ครูจะต้องวางแผนลำดับเนื้อหาไว้เป็นอย่างดีล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อให้การเรียนภาษาที่สองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4) *กิจกรรมที่เป็นแบบแผน* ในห้องเรียนภาษาที่สอง ผู้สอนจะกระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งครูจะต้องมีความสามารถที่จะควบคุม และนำการฝึกการใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่การเรียนภาษาที่หนึ่งของนักเรียน อาจจะไม่ต้องเน้นกิจกรรมดังกล่าวมากนัก

5) *แรงเสริม* เด็กที่เรียนภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สองนั้นจะมีแรงเสริมที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แรงเสริมที่สำคัญของเด็กที่เรียนภาษาที่หนึ่งนั้น ได้แก่ ความหิว ความกลัว ความต้องการความรัก และความจำเป็นที่จะต้องสื่อสาร ในทางตรงกันข้าม ครูที่สอนภาษาที่สองต้องใช้ความพยายามที่จะชักจูงโน้มน้าวให้เด็กเห็นความสำคัญของภาษาที่สองที่จะเรียนตลอดจนชักจูงให้เด็กเห็นคุณค่าและบทบาทที่สำคัญในสังคมของภาษานั้น ๆ ด้วย

6) *ประสบการณ์ชีวิต* ประสบการณ์ที่เด็กจะต้องใช้ในการเรียนภาษาที่สองนั้นมีขอบเขตกว้างขวาง และลึกซึ้ง ในการเรียนการสอนครูจะต้องเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การเรียนในช่วงนั้น และให้เหมาะกับระดับความสามารถของภาษา และความคิดรวบยอดของเรื่องที่เรียนด้วย จึงจะทำให้การเรียนการสอนภาษาที่สองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

7) *ลำดับของทักษะในการเรียนรู้* ภาษาที่หนึ่งนั้นเด็กจะเรียนรู้ได้ตามลำดับเป็นการเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติ ซึ่งในบางครั้งไม่สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์ของการเรียนรู้ภาษาที่สอง

8) *การเปรียบเทียบและการสรุปหลักเกณฑ์* กระบวนการเปรียบเทียบและสรุปหลักเกณฑ์ของการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งของเด็กนั้นสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ภาษาที่สองได้ ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาพบว่า ถ้าเด็กเข้าใจกฎหรือไวยากรณ์ของภาษาที่เรียนแล้วก็จะสามารถเรียนได้ดีและรวดเร็วขึ้น

9) *ความเข้าใจผิดด้านวัฒนธรรม* ในการสอนภาษาที่สองให้แก่เด็กนั้น เด็กจะเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากของตนเอง ดังนั้นครูจึงควรระมัดระวังในด้านนี้ให้มาก การสร้างทัศนคติที่ดีต่อภาษาที่เรียนนั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก

10) *อุปสรรคทางด้านภาษาศาสตร์* ในการเรียนภาษาที่สองนั้นเด็กจะมีความรู้ภาษาที่หนึ่งอยู่ก่อนแล้ว อิทธิพลของภาษาที่หนึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ภาษาที่สองของเด็กเป็นอย่างมาก

จากอธิบายข้างต้นจะเห็นว่าภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สองนั้นมีความแตกต่างกันในแง่วิธีการเรียนรู้ทางภาษา แต่หากวิเคราะห์ห้อย่างถี่ถ้วนแล้วจะมองเห็นความสัมพันธ์ภายในของภาษาทั้งสองในแง่การเชื่อมโยงส่งเสริมกันและกันให้พัฒนาได้ควบคู่กัน ดังนั้นครูหรือผู้เกี่ยวข้องควรคำนึงถึงจุดนี้ให้มากในการจัดกิจกรรมการสอนสองภาษาเพื่อลดอุปสรรคทางภาษาให้กับเด็ก

3.2 เด็กสองภาษา

3.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กที่รู้สองภาษา

วรวรรณ เหมชะญาติ (2542) กล่าวว่า การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้สองภาษาในเด็กได้รับความสนใจเนื่องจากภาษาเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของมนุษย์นั่นเอง แรกทีเดียวเมื่อ 40 กว่าปีก่อนนักการศึกษาและนักภาษาศาสตร์เชื่อว่าการที่เด็กรู้สองภาษานั้นทำให้เกิดความสับสน และก่อให้เกิดผลเสียทางสติปัญญา แต่ต่อมาความเชื่อนี้ก็เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการศึกษาวิจัยของ Peal และ Lambert (1977) ที่พบว่า เด็กที่รู้สองภาษาเท่า ๆ กันมีคะแนนทางสติปัญญาทั้งในเรื่องของการใช้ถ้อยคำและท่าทางดีกว่าเด็กที่รู้เพียงภาษาเดียวอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากการมีประสบการณ์ทางภาษาทั้งสองระบบทำให้เด็กมีความยืดหยุ่นทางสติปัญญาและการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางการใช้ภาษาที่ดีกว่า หากวิเคราะห์ในแง่บริบททางสังคมและวัฒนธรรมในการพิจารณาถึงความสามารถในเด็กที่รู้สองภาษา จากการศึกษารายงาน Lambert ได้เสนอโมเดลการเพิ่ม / การลดในเด็กที่รู้สองภาษา (Additive / Subtractive Bilingual Model) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้สองภาษาของเด็กซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1) โมเดลการเพิ่มในเด็กที่รู้สองภาษา (additive bilinguals) เชื่อว่าการพัฒนาภาษาสองภาษาของเด็กที่เกี่ยวข้องกับการให้คุณค่าของภาษาทางสังคมและการเคารพแบบแผนการใช้ของแต่ละภาษาในสังคม อธิบายได้ว่า ในกรณีที่ครอบครัวและชุมชนท้องถิ่นของเด็กยอมรับว่าภาษาทั้งสองนั้นคือ "สิ่งที่มีค่าต่อการเรียนรู้" ภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สองจะช่วยเหลือสนับสนุนกันในทางที่ดีต่อพัฒนาการทางภาษาของเด็ก ภายใต้สภาพแวดล้อมดังกล่าวนี้ภาษาที่สองไม่ได้ถูกนำเข้ามาเพื่อใช้แทนที่ภาษาที่หนึ่ง นอกจากนี้ Lambert ยังเชื่อว่าการอ่านออกเขียนได้ในภาษาที่หนึ่งจะช่วยให้การอ่านออกเขียนได้ในภาษาที่สองนั้นง่ายตายขึ้น และการอ่านออกเขียนได้ในภาษาที่สองยังมีความเกี่ยวข้องกันกับความสามารถทางสติปัญญาและความยืดหยุ่นอยู่เช่นเดิม ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบทางสติปัญญาของเด็กที่รู้สองภาษาอีกด้วย

2) โมเดลการลดในเด็กที่รู้สองภาษา (subtractive bilinguals) เชื่อว่าหากนโยบายการศึกษาของชาติเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาหลักของชาติที่ตนอาศัยอยู่ และแรงกดดันทางภาษาในสังคมรูปแบบต่างๆ บีบบังคับให้เด็กที่มีสองภาษาต้องละทิ้งภาษาประจำเชื้อชาติของตน

(ภาษาแม่หรือภาษาที่หนึ่ง) เพื่อมาเรียนภาษาที่สองซึ่งเป็นภาษาของชาติที่ตนอาศัยอยู่ ความสามารถทางภาษาของเด็กจะปรากฏออกมาในลักษณะของการลบความรู้ภาษาและวัฒนธรรมประจำเชื้อชาติของตนออกไปเสียและนำความรู้อื่นเข้ามาแทนที่ กล่าวคือ ในกรณีที่ภาษาที่หนึ่งของเด็กซึ่งเด็กใช้ที่บ้านหรือในชุมชนไม่ได้เป็นภาษาที่มีอิทธิพลต่อส่วนรวมซึ่งในที่นี้หมายถึงภาษาที่หนึ่งของเด็กไม่ได้ถูกนำไปใช้ในชีวิตจริงที่โรงเรียน ทักษะทางภาษาในภาษาที่หนึ่งของเด็กนั้นจะไม่ได้ได้รับการพัฒนาไปด้วย แม้ว่าเด็กจะใช้ภาษานั้นที่บ้านและในชุมชนก็ตามแต่ตรงข้ามกับการพัฒนาภาษาอย่างมีระบบนั้นกลับเกิดขึ้นในการใช้ภาษาที่สองซึ่งถูกใช้ในโรงเรียนและในกรณีนี้ไม่เพียงแต่จะมีการแข่งขันระหว่างภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สองเท่านั้น ภาษาที่สองยังถูกมองว่ามีความสำคัญในการที่จะใช้แทนการสื่อสารในภาษาที่หนึ่งอีกด้วย ดังนั้นถึงแม้ว่าเด็กจะใช้ภาษาที่หนึ่งที่บ้านหรือในชุมชนท้องถิ่นก็ตามก็ไม่ได้หมายความว่า ทักษะการอ่านออกเขียนได้ในภาษาที่หนึ่งของเด็กนั้นจะได้รับการพัฒนาไปด้วย แต่ตรงกันข้าม การพัฒนานั้นกลับเกิดขึ้นในการใช้ภาษาที่สองในโรงเรียน ในกรณีนี้ไม่เพียงแต่มีการแข่งขันระหว่างภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สองเท่านั้น ภาษาที่สองยังถูกมองว่ามีความสำคัญในการที่จะใช้แทนการสื่อสารในภาษาที่หนึ่งอีกด้วย ข้อจำกัดทางภาษานี้นำไปสู่ความเสียเปรียบทางสติปัญญาของเด็กที่รู้สองภาษา ผลจึงกลายเป็นความบกพร่องทางด้านภาษาของเด็กได้ในที่สุด ตัวอย่างเช่น ประสบการณ์ทางภาษาของชนกลุ่มน้อยในประเทศต่าง ๆ เป็นต้น

จากแนวคิดทางการเรียนรู้สองภาษาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาสันับสนุนกันทางภาษาของทั้งสองภาษานับเป็นการส่งเสริมซึ่งกันและกัน(bi-directional) คือ ความสามารถในการใช้ภาษาที่หนึ่งจะช่วยพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาที่สองนั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ภาษาของเด็กสองภาษา

James Rodriguez and Others (1995) ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้สองภาษา ควบคุมกันของการศึกษาโรงเรียนอนุบาลศึกษาในการพัฒนาภาษาของเด็กที่พูดภาษาสเปน พบว่าเมื่อเปรียบเทียบเด็กที่เรียนอยู่ที่บ้านและเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียน ทั้งคู่บรรลุความคล่องแคล่วในภาษาอังกฤษในอัตราค่อนข้างเร็ว ในขณะที่ยังคงความสามารถทางการพูดภาษาสเปนได้ในระดับคล่องแคล่ว

Nayak, Hansan, Krueger and Mclaughlin(1989) ได้ศึกษาการเรียนรู้ภาษาของเด็ก พบว่า ผู้รับการทดลองที่รู้หลายภาษานั้นแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลงกลวิธีการเรียนได้มากกว่าผู้ที่รู้เพียงภาษาเดียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nation and Mclaughlin

(1986) ที่พบว่าผู้ที่รับการทดลองที่รู้หลายภาษา สามารถเล็งความผิดพลาดทางภาษาได้มากกว่าผู้รับการทดลองที่รู้เพียงภาษาเดียว

อรวรรณ วงศ์คำชู (2542) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการเพิ่มการเรียนรู้สองภาษาเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูดภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือของเด็กวัยอนุบาล เป็นการวิจัยที่ใช้โปรแกรมการสอนสองภาษาเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูดทั้งสองภาษาเกี่ยวกับเด็กสองภาษาที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาไทยกลาง ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยหลังการใช้โปรแกรมฯ พบว่า เด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ มีความสามารถทางการพูดภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือ ด้านการสื่อความหมายด้วยการใช้คำศัพท์ การใช้รูปประโยค และการเลือกปรับใช้ภาษา ด้านความชัดเจนในการออกเสียง และด้านความคล่องในการพูด เพิ่มขึ้นทุกด้านอย่างน้อยหนึ่งระดับ

พรชูลี อาชวอรุณ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กสองภาษา พบว่า ในการเรียนการสอนภาษา ผู้ชำนาญการคือคนที่สามารถเรียนได้หลาย ๆ ภาษา โดยเมื่อบุคคลหนึ่งเรียนรู้ภาษาใดภาษาหนึ่งแล้ว สามารถที่จะเรียนรู้ภาษาอื่น ๆ ต่อเนื่องไปได้อีก กล่าวคือ ภาษาแม่หรือภาษาที่หนึ่ง จะเป็นรากฐานในการเรียนรู้ภาษาที่สอง และภาษาที่สองจะเป็นฐานการเรียนรู้ภาษาที่สามและภาษาต่อ ๆ ไป อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ไพริน วงศ์ชายะ (2538) ได้วิจัย เรื่อง การใช้ชุดการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษาสำหรับนักเรียนชั้นเด็กเล็กที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง และศึกษาผลกระทบของการใช้ชุดการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษา และศึกษาพฤติกรรมนักเรียนในการเรียนชุดการสอนที่สร้างขึ้นพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่ได้รับการเตรียมความพร้อมทางภาษาสูงกว่าการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ตามปกติ นักเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจ ตั้งใจ และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี

3.2.2 เด็กสองภาษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ชุมชนไทยมุสลิม)

เด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิม ภายใต้การดำเนินชีวิตตามแบบแผนวัฒนธรรมอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ล้วนมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา การที่จะเข้าใจการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของชาวมุสลิมได้นั้นต้องเข้าใจหลักการของศาสนาอิสลามที่เขานับถือเสียก่อน (ศูนย์อำนวยการบริหารชายแดนภาคใต้, 2544)

อิสลามเป็นชื่อของศาสนาหรือวัฒนธรรมซึ่งเป็นระบอบในการดำเนินชีวิตโดยเรียกผู้ที่อยู่ในศาสนาหรือวัฒนธรรมนี้ว่า มุสลิม อิสลามจึงเป็นศาสนาในความหมายของการยอมจำนนจากความศรัทธาต่อสิ่งที่นักวิชาการเรียกว่า เป็นสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ หรืออำนาจที่ยิ่งใหญ่กว่ามนุษย์ที่ในศาสนาอิสลามเรียกว่า พระเจ้า และเป็นพระเจ้าองค์เดียวที่มีพระนามหนึ่งจากทั้งหมด 99 พระนามว่า อัลลอฮ์ โดยนัยแห่งความเป็นจริงอิสลามหาใช่เพียงศาสนาที่คนทั่วไปรับรู้กันไม่ หากแต่อิสลามเป็นวัฒนธรรม หรือระบอบแห่งการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมไว้ทุกกิจการ เช่น ระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ฯลฯ อิสลามจึงไม่ใช่ส่วนหนึ่งของชีวิตแต่อิสลามเป็นทั้งชีวิตของผู้นับถือ หรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นจนหลับ มุสลิม คือคำที่ใช้เรียกผู้ที่นำอิสลามมาเป็นทางในการดำเนินชีวิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง มุสลิม คือผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม มุสลิมจึงหมายถึงผู้ที่น้อมมอบตนต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ (ซุบห์ฯ) แต่ผู้เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสันติ (เสาวณีย์ จิตต์หมวด,2531)

องค์ประกอบของศาสนาอิสลาม

ระบบความเชื่อศรัทธาจะมีระดับเป็นศาสนาได้จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้ง 5 นี้ได้แก่

- 1) ศาสดา คือ ท่านศาสดามุฮัมมัด(คือลฯ) ซึ่งเป็นศาสนทูตคนสุดท้ายจากพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์
- 2) คัมภีร์ คือ พระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งประกอบด้วย 6200 โองการที่พระองค์อัลลอฮ์ (ซุบห์ฯ) ประทานให้แก่มนุษยชาติโดยผ่านท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลฯ) เป็นภาษาอาหรับ ซึ่งปัจจุบันได้ถูกถอดความเป็นภาษาต่างๆ ทั่วโลก
- 3) สวาก หรือผู้สืบทอด มุสลิมทุกคนเป็นผู้สืบทอดอิสลาม
- 4) ศาสนสถาน มัสยิด หรือสุเหร่า คือ ศาสนสถานหรือสถานที่ที่ใช้ประกอบศาสนกิจ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของมุสลิม
- 5) พิธีกรรม เนื่องจากอิสลามเน้นในการปฏิบัติควบคู่ไปกับหลักความศรัทธา พิธีกรรมหรือการปฏิบัติทางศาสนาจึงมีอยู่หลายประการ อาทิ การปฏิบัตินมาซ (ละหมาด หรือ นมัสการต่อพระเจ้า) การถือศีลอด เป็นต้น (เสาวณีย์ จิตต์หมวด,2531)

โครงสร้างของอิสลาม

อิสลามประกอบด้วยโครงสร้าง 2 ส่วน คือ

- 1) โครงสร้างในส่วนที่เป็นหลักการศรัทธาหรือ รุกัน (หลักการ) อิหม่าน (การศรัทธา) มีทั้งหมด 6 ประการ ได้แก่

1.1) ศรัทธาต่อพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของ ต้องศรัทธาว่าพระองค์อัลลอฮ์มีจริง พระองค์ไม่เหมือนสิ่งใด ๆ พระองค์เป็นผู้สร้างสิ่งทั้งหลาย

1.2) ศรัทธาในบรรดามาลาอิกะฮ์ ซึ่งเป็นผู้รับใช้ ของอัลลอฮ์มาลาอิกะฮ์มีคุณสมบัติไม่เหมือนสิ่งใด ๆ ไม่มีรูปร่าง ไม่กิน ไม่ดื่ม ไม่มีเพศ ไม่หลับนอน มาลาอิกะฮ์เป็นผู้ช่วยเหลือมนุษย์ และบันทึกการกระทำของมนุษย์ทั้งดีและชั่ว

1.3) ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ คัมภีร์ที่พระองค์อัลลอฮ์ประทานมา มี 4 เล่ม คือ คัมภีร์เตวารอญ(The Old Testment) ประทานให้แก่ท่านนบีมูซา (โมเซส) อลัฮฺ คัมภีร์อินญีล (The New Testment) ประทานให้แก่ท่านนบีอีซา (เยซูคริสต์) อลัฮฺ คัมภีร์ซาบูร ประทานให้แก่ท่านนบีดาอูด (เดวิด) อลัฮฺ และคัมภีร์อัล-กุรอาน ประทานให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฮฺ)

1.4) ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฮฺ) เป็นศาสนทูตองค์สุดท้าย

1.5) ศรัทธาในวันพิพากษา หรือวันอวสานของโลกว่าเป็นวันที่เกิดขึ้นจริง และมนุษย์จะได้รับการตอบแทนความดีความชั่วที่ได้กระทำไว้

1.6) ศรัทธาคือกฎกำหนดสภาวะการณฺ์ กฎกำหนดสภาวะการณฺ์ คือ ระเบียบอันรัดกุมที่พระเจ้าเป็นผู้กำหนดไว้แก่โลกมนุษย์ชาติมี 2 ลักษณะ คือ

1.6.1) กฎที่ตายตัว เมื่อประสบกับผู้ใดแล้วหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทุกอย่างดำเนินไปตามพระประสงค์ เช่น การกำเนิด ชาติพันธ์ รูปร่าง การโคจรของดวงดาว การแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ

1.6.2) กฎที่ไม่ตายตัว โดยดำเนินไปตามความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล กิจกรรมต่าง ๆ อยู่ในดุลยพินิจของมนุษย์ในอันที่จะใช้สติปัญญาที่พระเจ้าประทานมาเลือกปฏิบัติตามข้อห้าม ข้อใช้ต่าง ๆ

2) โครงสร้างในส่วนที่เป็นหลักการปฏิบัติ หรือกอรฺนอิสลาม มีทั้งหมด 5 ประการ คือ

2.1) การปฏิญาณตน ความว่า " ข้าปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และแท้จริงมุฮัมมัดเป็นศาสนทูต (รَسُول) ของอัลลอฮ์ "

2.2) การนมาซ (ละหมาด หรือการนมัสการพระเจ้า)วันละ 5 เวลา

2.3) การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

2.4) การบริจาคซะกาต เป็นการจ่ายทานบังคับจากผู้มีทรัพย์ครบรอบปีเมื่อเกินจำนวนที่กำหนดไว้แก่คนที่มิสิทธิ์รับซะกาตตามอัตราที่กำหนดไว้

2.5) การประกอบพิธีฮัจญ์ คือ การเดินทางไปประกอบศาสนกิจ ณ อัลกะอูบะฮ์ หรือบัยตุลลอฮ์ และสถานที่ต่างๆ ในนครมักกะฮ์ ในช่วงเวลาที่กำหนด คือ เดือนซุลฮิจญะฮ์ หรือ

เดือน 12 ตามศักราชอิสลาม เป็นหลักการปฏิบัติเพียงข้อเดียวที่ไม่บังคับให้มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ หากแต่ให้ปฏิบัติเฉพาะผู้ที่มีความสามารถทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินเท่านั้น

วัฒนธรรมในช่วงชีวิตของชาวมุสลิม

อิสลามได้วางแนวการปฏิบัติแก่มุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตาย ตื่นจนหลับ ซึ่งแนวปฏิบัตินี้มาจากบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้าคือ คัมภีร์อัล-กุรอาน และจริยวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด(ศ็อล) ดังนั้น วัฒนธรรมในช่วงชีวิตของมุสลิมทั่วโลก จึงอยู่บนครรลองของคัมภีร์อัล-กุรอาน และหะดีษ

1) การเกิด แรกคลอดหลังจากทำความสะอาดเด็กแล้ว บิดาหรือผู้มีความรู้ทางศาสนาจะกล่าวอะซาน(กรอกที่หูข้างขวา) และกอมัต(กรอกที่หูข้างซ้าย)แก่เด็กเป็นภาษาอาหรับ

2) การโกนผมไฟ ตั้งชื่อ และการเชือดสัตว์ เมื่อทารกมีอายุครบ 7 วัน

3) การเข้าสุนัต (มาไซยะฮาวิ) เมื่อเด็กชายไทยมุสลิม อายุประมาณ 8-12 ปีผู้ปกครองจะทำพิธีสุนัต การสุนัต คือ การขลิบปลายหนังอวัยวะเพศออก เพื่อสะดวกในการทำทำความสะอาด

4) การศึกษา เด็กอายุตั้งแต่ 7-8 ขวบขึ้นไปต้องเล่าเรียนคัมภีร์ควบคู่กับการศึกษาวิชาสามัญตามหลักสูตรของรัฐ

5) การสมรส ต้องปฏิบัติตามพิธีนิกะห์(พิธีสมรสตามหลักการของศาสนาอิสลาม)

6) การทักทายและการทำความเคารพ เมื่อมุสลิมพบกันจะกล่าวสลามแก่กันว่า อัลลามมูอะลัยกุม และรับว่า วะอะลัยกุมมุสลาม ชาวไทยมุสลิมจะใช้การสัมผัสมือทั้งสองด้วยกัน ระหว่างหญิงต่อหญิง หรือชายต่อชาย ระหว่างชายหญิงห้ามสัมผัสมือกัน เนื่องจากคำสอนที่ห้ามชายหญิงที่ไม่แต่งงานถูกเนื้อต้องตัวกัน

7) การแต่งกาย ชายให้แต่งกายสะอาด และสุภาพ ต้องปกปิดส่วนที่อยู่ระหว่างสะดือและหัวเข่า ห้ามแต่งกายมิดชิด เสื้อผ้าที่เป็นผ้าไหม หรือเครื่องประดับที่ทำด้วยทอง ส่วนหญิงนั้นต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มิดชิด ฟังเปิดได้แต่ใบหน้าและฝ่ามือเท่านั้น

8) อาหารและเครื่องดื่ม การรับประทานเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของมุสลิม สัตว์ที่ต้องห้ามสำหรับมุสลิมได้แก่

8.1) สัตว์ที่ตายโง่ ตายเอง ถูกรัดคอตาย และถูกตีตาย พลัดจากที่สูง ชนกันตาย หรือถูกสัตว์ป่าจับกิน

8.2) เลือดทุกชนิด

8.3) สุกร

8.4) สัตว์ที่ถูกฆ่าเพื่อบวงสรวง

8.5) สัตว์ที่ถูกฆ่าโดยไม่เอ่ยนามพระเจ้า

8.6) สัตว์ที่มีเขี้ยวเล็บ(มีพิษ) และสัตว์เลื้อยคลานทุกชนิด

9) การเสียชีวิต หรือถึงอายุขัย คือ การกลับไปสู่ความเมตตาของพระอัลลอฮ์ ญาติจะทำพิธีอาบน้ำศพ ห่อศพ ละหมาดแก่ศพ (กล่าวคำอวยพรต่อศพ) และการฝัง

จะเห็นว่าวัฒนธรรมอิสลามได้วางแนวการดำเนินชีวิตของเด็กสองภาษาชาวไทยมุสลิมไว้แล้วอย่างมีระเบียบแบบแผน ตามที่ยึดถือสืบทอดกันมาตลอดทุกช่วงอายุ วัฒนธรรมอิสลามมีหลักปฏิบัติและข้อห้ามมากมายซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมชาวไทยพุทธ ครูซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาเด็กเหล่านี้ ควรจะศึกษาและทำความเข้าใจเด็กในวัฒนธรรมของพวกเขา เพื่อการยอมรับและพัฒนาเด็กให้มีประสิทธิภาพในทุกด้านต่อไป

3.2.3 ความแตกต่างระหว่างภาษาไทยกับภาษามลายู

ฉันทิศ ทองช่วย (2536) กล่าวถึง การศึกษาเรื่องความเกี่ยวข้องระหว่างภาษาไทยกับภาษามลายูมีมานานแล้วตั้งแต่เมื่อปลายปี ค.ศ. 1942 (พ.ศ. 2485) Paul K. Benedict ได้จัดกลุ่มภาษาไทย กะได และอินโดนีเซีย (ภาษามลายู) อยู่ในกลุ่มเดียวกันเนื่องจากทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะร่วมกันทั้งในเรื่องคำและการเรียงคำ กลุ่มคำภาษาไทยกับกลุ่มกะได มีลักษณะร่วมกันคือเป็นภาษาตระกูลคำโดด คำส่วนมากมักเป็นคำพยางค์เดียว และเป็นภาษามีเสียงวรรณยุกต์ ส่วนคำในกลุ่มอินโดนีเซียนั้นมักเป็นคำ 2 พยางค์ หรือเกินกว่า 2 พยางค์ขึ้นไป เนื่องจากมีลักษณะเป็นคำเติม มีคำเติมหน้า(prefix) และคำเติมหลัง(suffix) ใช่มาก และเป็นภาษาไม่มีวรรณยุกต์ ส่วนการเรียงลำดับคำของภาษาทั้ง 3 กลุ่มมีลักษณะคล้ายกัน กล่าวคือ มีการเรียงประธานไว้หน้ากริยา กรรมอยู่หลังกริยา และคำขยายอยู่หลังคำที่ถูกขยาย เช่น คำคุณศัพท์ หรือคำขยายนาม ปรากฏหลังคำนาม และคำกริยาวิเศษณ์อยู่หลังคำกริยา เป็นต้น

ต่อมามีผู้คัดค้านแนวคิดของเบเนดิกต์ ดังนี้

1) ภาษาไทยกับภาษามลายูซึ่งเป็นภาษากลุ่มอินโดนีเซีย มีลักษณะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ ภาษาไทยเป็นภาษาคำพยางค์เดียว มีวรรณยุกต์ แต่ภาษามลายูเป็นคำหลายพยางค์ไม่มีวรรณยุกต์

2) ภาษามลายูมีการสร้างคำให้มีความหมายใหม่ หรือเปลี่ยนแปลงชนิดของคำโดยใช้พยางค์เติมหรือคำเติม แต่ลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏชัดในภาษาไทย

3) คำที่นำมาเสนอ มีจำนวนจำกัดมากเกินไป ทั้งคำที่สุ่มมาส่วนใหญ่นั้นเป็นคำยืม การยืมคำของกันและกันเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือทางวัฒนธรรมระหว่างคนต่างกลุ่มกัน ซึ่งมีความจำเป็นต้องติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน มีการรับผลผลิตทางวัฒนธรรมของกัน

และกันมาใช้ เมื่อรับเอาผลผลิตทางวัฒนธรรมเข้ามา ภาษาซึ่งเป็นชื่อของผลผลิตดังกล่าวก็ติดเข้ามาด้วย การยืมคำระหว่างภาษาทั้งสองจึงไม่จำเป็นต้องเป็นภาษากลุ่มเดียวหรือตระกูลเดียวกัน เช่น ไทยยืมคำภาษาบาลี-สันสกฤต หรือ ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นคำต่างกลุ่มต่างตระกูลมาใช้เป็นจำนวนมาก เป็นต้น

4) การนำเอาระบบการเรียงคำ(syntax)มาใช้เป็นหลักฐานก็มีปัญหาเพราะการเรียงลำดับคำของภาษานั้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามอิทธิพลของภาษาที่อยู่ใกล้เคียงกัน อีกทั้งระบบการเรียงลำดับคำในภาษามลายูกับภาษาไทยที่แตกต่างกันก็มีอยู่มาก ได้แก่

การเรียงคำขยายไว้หน้าคำที่ถูกขยาย

ภาษาไทย

หัวเราะเก่ง

เที่ยวมาก

ภาษามลายู

banyak ketawa

(เก่ง หัวเราะ) ใช้ความหมายทางลบ

banyak berjalan

(มาก เที่ยว)

การสับตำแหน่งของคำนาม คำจำนวนนับ และ คำลักษณะนาม

ภาษาไทย

เก้าอี้สิบหกตัว

กระดานดำหนึ่งแผ่น

ภาษามลายู

Enam puluh buah kerusi

สิบหกตัวเก้าอี้

Sebuah papanhitam

หนึ่งแผ่น กระดานดำ เป็นต้น

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า

1) ความเกี่ยวข้องของภาษาไทยกับภาษามลายู ไม่ใช่ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางเชื้อสายหรือกลุ่มภาษา แต่เป็นความเกี่ยวข้องในแง่ของการยืมภาษาระหว่างกันและกัน เป็นอิทธิพลของภาษาที่อยู่ใกล้เคียงกัน การยืมภาษาเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวไทยกับชาวมาเลเซีย และโดยเฉพาะบริเวณชายแดนของประเทศทั้งสองมีลักษณะของการใช้ภาษาสองภาษาในสังคมสองวัฒนธรรมปรากฏเด่นชัด

2) ภาษามลายูกับภาษาไทยเป็นภาษาต่างตระกูลกัน กล่าวคือ ภาษามลายูเป็นภาษาตระกูลคำติดต่อ และภาษาไทยเป็นภาษาตระกูลคำโดด

หากจะพิจารณาการแบ่งตระกูลภาษาตามแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ปัจจุบัน ภาษามลายูเป็นภาษาตระกูลภาษา Malayo -Polynesian หรือเรียกอีกชื่อว่า ตระกูลภาษาออสโตรเนเซียน (Austronesian) ซึ่งมีผู้พูดส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณตั้งแต่หมู่เกาะมาดากัสการ์จนถึงหมู่เกาะ

ฮาวาย ภาษาตระกูลนี้มีผู้พูดส่วนใหญ่อยู่ในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และหมู่เกาะต่างๆ ที่อยู่ในแถบนี้ เฉพาะในประเทศไทยภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลนี้คือ ภาษามลายูไทย(Thai-Malay) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษามลายูท้องถิ่นที่พูดกันอยู่ในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ส่วนภาษาไทยนั้นอยู่ในภาษาถิ่นตระกูลไทย(Tai Dialectology)

จิตต์ โชติอุทัย (2535 :74 – 89) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างของภาษาไทยและภาษามลายูท้องถิ่นไว้ดังนี้

1) ตระกูลภาษา ภาษาไทยอยู่ในตระกูลไทย – จีน ส่วนภาษามลายูท้องถิ่นจะอยู่ในตระกูลชวา – มลายู หรือมลายูโปลินีเซียน

2) ลักษณะคำในภาษาไทยเป็นลักษณะของคำโดด คือ มีพยางค์เดียว เมื่อเอาคำ 2 คำมารวมกันก็จะได้คำใหม่ เรียกว่าคำผสม มีความหมายคงเดิมหรืออาจมีความหมายเปลี่ยนไปก็ได้ ส่วนในภาษามลายูเป็นลักษณะคำติดต่อ ภาษามลายูมักมีหลายพยางค์ เมื่อนำเอาเสียงที่ไม่มี ความหมายมาประกอบหน้าคำเดิม หรือกลาง หรือหลังคำเดิมแล้วทำให้ความหมายเปลี่ยนไปได้

3) ความแตกต่างกันในเรื่องระบบเสียงและการออกเสียงเพี้ยน

3.1) เสียงหน้า เสียงหน้าที่เพี้ยนอย่างสำคัญและเป็นระบบ คือ ค เป็น ก ช เป็น จ ฑ เป็น ต พ เป็น ป ฮ เป็น อ ตัวอย่างเช่น คน เป็น กน, ชอบ เป็น จ้อบ, ฉัน เป็น จัน, ไทย เป็น ไต หรือ ตาย, ฬี เป็น ปี่, นกฮูก เป็น นกฮู้ก วิธีแก้เสียงหน้า แกวหน้าเป็นเสียงมีลม เวลาพูดเสียงแกวหน้าจะมีลมกระแทกออกมาเสมอ แต่แกวหลังจะเงียบ เวลาพูดคำที่มีเสียงหน้าในแกวหลังลมจะไม่กระแทกออกมา ดังนั้นการฝึกออกเสียงแกวหน้าโดยพ่นลมออกมาจากคอ แล้วทำเสียงเฮอะ ๆ ออกมาด้วย

3.2) เสียงกลางหรือเสียงสระ จะออกเสียง อือ เป็น อุ เป็น โอ เป็น ออ กับเสียงสระผสม เช่น เอีย (อี + อา) เอือ (อือ + อา) อัว (อุ + อา) จะผสมไม่สนิทเพราะในภาษามลายูไม่มีสระผสมสนิทเหมือนสระผสมในภาษาไทย เช่น มือ ออกเสียงเป็น มู, โม หรือ มอ ออกเสียงเรียน เป็น รือาน, เลือน เป็น ลือาน, ตัว เป็น ตูอา กลอง เป็น กะลอง, ครบ เป็น คะรบ

3.3) เสียงหลังหรือเสียงตัวสะกด ในภาษามลายูท้องถิ่นจะมีเสียงตัวสะกดเพียงแม่เดียว คือ แม่กง เป็น ง สะกดเพียงตัวเดียวจึงทำให้เกิดเสียงเพี้ยนในคำเป็น คำตาย

3.3.1) เสียงสระเพี้ยนพวกคำเป็น จะเพี้ยนไปมาในระหว่าง 3 ตัวสะกด คือ ง, น, ม สะกด เช่น สอง ออกเสียงเป็น สอน หรือ สอม (ง – น – ม) สาม เป็น สาง เป็น สาน (ม – ง – น) และสอน เป็น สอง เป็น สอม (น – ง – ม)

3.3.2) เสียงเพี้ยนพวกคำตาย จะเพี้ยนไปมาระหว่าง 3 ตัวสะกด คือ ก,ด,บ สะกด เช่น กาก ออกเสียงเป็น กาด หรือ กาบ (ก - ด - บ) มีด เป็น มีก หรือ มีบ (ด - ก - ม) และบาป เป็น บาก หรือ บาด (บ - ก - ด)

3.4) เพี้ยนในระดับเสียงหรือวรรณยุกต์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาษาไทยกับภาษามลายูมีความแตกต่างกันทางเชื้อสายหรือตระกูลของภาษา และเนื่องจากระบบของภาษาที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ระบบเสียง ระบบคำ และระบบการเรียงคำ ทว่าภาษาทั้งสองมีความเกี่ยวข้องกันในแง่ของการยืมภาษา ระหว่างกันและกันจากการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม

งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กที่พูดภาษามลายูเป็นภาษาที่หนึ่ง

ลัดดา ศรีเลิศชลาลัย (2530) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหาการใช้ภาษาไทย มาตรฐานเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นเด็กเล็กที่พูดภาษามลายูถิ่น พบว่า นักเรียนมีปัญหาในด้านการออกเสียงทั้งพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ในด้านไวยากรณ์มักเรียงคำผิดตำแหน่ง ใช้คำกริยา และคำบุพบทไม่ถูกต้อง ใช้คำไม่ตรงความหมายและใช้คำที่ไม่สื่อความหมาย

กมลรัตน์ คนองเดช (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการฝึกการเลียนแบบที่มีต่อการออกเสียงของเด็กสองภาษาระดับอนุบาล ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กระดับอนุบาลที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในชีวิตประจำวันจำนวน 90 คน ผลจากการวิจัยพบว่าเด็กสองภาษาระดับอนุบาลที่ผ่านการฝึกการเลียนแบบครูและการเลียนแบบนักเรียน สามารถออกเสียงภาษาไทยได้ถูกต้องมากกว่าเด็กสองภาษาระดับอนุบาลที่ไม่ได้ผ่านการเลียนแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2.4 การสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองที่พัฒนาขึ้นมาใช้ในภาคใต้

วิธีการสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองที่พัฒนาขึ้นมาใช้ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่

1) การสอนด้วยวิธีรับภาษา เป็นวิธีสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองแก่เด็กอนุบาลหรือเด็กเล็กที่มีปัญหาทางภาษาของกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เริ่มใช้เมื่อ พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน (2543) ในบางโรงเรียน

2) การสอนด้วยวิธีมุ่งประสบการณ์ทางภาษา เริ่มมีใช้ พ.ศ. 2527 เป็นวิธีการสอนที่เน้นการพัฒนาภาษาในปริมาณที่เป็นไปตามการรับรู้โดยธรรมชาติเป็นทักษะสัมพันธ์ และกระบวนการอ่าน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ คือ สามารถแปลความ ตีความและขยายความของเรื่องที่อ่านได้ วิธีนี้นำมาใช้สอนผู้เริ่มเรียนภาษาที่สองได้ โดยตัดการอ่านหนังสือออกไป ใช้การฟังหรืออ่านภาพแทน ตัดการเขียนออกไปโดยใช้การพูดและเขียนภาพแทน

3) การสอนด้วยวิธีศัพท์สัมพันธ์ หลักการสอนโดยดึงความรู้เก่าของผู้เรียน คือ คำศัพท์ร่วมระหว่างภาษาไทยกับภาษามลายูออกมา ผู้สอนอธิบายให้รู้ถึงความหมาย ที่มาของศัพท์นั้น ๆ แล้วนำไปฝึกการออกเสียงและพูดในรูปประโยคต่อไป

4) การสอนด้วยวิธีพิเศษ ใช้วิธีตรงเป็นหลัก วิธีภาษาศาสตร์หรือวิธีแนวโครงสร้างเป็นส่วนประกอบ เน้นการฝึก (Drill) ในรูปแบบต่าง ๆ ยึดหลักการสอนคล้ายแบบฟัง – พูด ในการเล่า การตอบสนอง และการเสริมแรง

5) การสอนด้วยวิธีบูรณาการ เป็นการนำเอาส่วนดีของวิธีการสอนอื่น ๆ มาใช้ตามสภาพ และความจำเป็นในการเรียนการสอนอย่างผสมผสาน เช่น ใช้วิธีการสอนแบบตรงเป็นหลักในการสอนคำใหม่ ใช้วิธีภาษาศาสตร์ในการฝึก ใช้วิธีฟัง – พูด ในเรื่องการเล่าการตอบสนอง ใช้วิธีการวัดผลในระหว่างสอนและหลังสอน สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภาษาไทย จัดกิจกรรมสนุกสนาน โดยนำเอาศิลปะพื้นเมืองมาประยุกต์ใช้เป็นภาษาไทย (จิตต์ ไซติอุทัย, 2535:22–39)

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนภาษาเพื่อพัฒนาภาษาไทยของเด็กที่ใช้ภาษามลายู

กมลรัตน์ คนองเดช (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสอนภาษาแบบธรรมชาติ ที่มีต่อการเรียนรู้ด้านการอ่านเขียนภาษาไทยของเด็กสองภาษาระดับอนุบาลใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นนักเรียนระดับอนุบาลอายุ 4 – 6 ปี ที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในชีวิตประจำวันจำนวน 120 คน ตัวแปรที่ศึกษา คือ วิธีสอนภาษาแบบธรรมชาติ และวิธีสอนแบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองเด็กสองภาษาระดับอนุบาลใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อ่านเขียนภาษาไทยได้สูงกว่าก่อนการทดลอง เด็กสองภาษาระดับอนุบาลที่มีอายุต่างกัน เด็กที่มีอายุมากกว่าจะอ่านเขียนภาษาไทยได้ถูกต้องสูงกว่าเด็กอายุน้อยกว่า และเด็กสองภาษาระดับอนุบาลที่ผ่านการสอนโดยวิธีสอนภาษาแบบธรรมชาติ จะอ่านเขียนภาษาไทยได้ถูกต้องสูงกว่าเด็กที่ผ่านการสอนโดยวิธีสอนแบบบูรณาการ

กมลรัตน์ คนองเดช (2543) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การสอนภาษาแบบธรรมชาติที่มีต่อทักษะภาษาไทยของเด็กสองภาษาระดับอนุบาล กรณีศึกษา : โรงเรียนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 44 (ค่ายพญาลิไท) จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยกับเด็กที่พูดภาษามลายูเป็นภาษาที่หนึ่ง และใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง โดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมทักษะภาษาไทย และแบบทดสอบจากหนังสืออ่านคำศัพท์ระดับอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองเด็กสองภาษาระดับอนุบาลที่เป็นกลุ่มทดลองมีทักษะทางภาษาไทยทั้ง 4 ทักษะ สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับผลของการจัดกิจกรรมการเล่านิทานสองภาษาที่มีต่อความสามารถในการใช้ภาษาไทยในเด็กที่ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาที่หนึ่ง